

ČASOPIS
MAČICY SERBSKEJE
1917.

Redaktor:
Stud. radž. prof. dr. Ernst Muka,
konrektor na wotp., komtur a ryčeř wysokich rjadow.

Lětnik LXX.

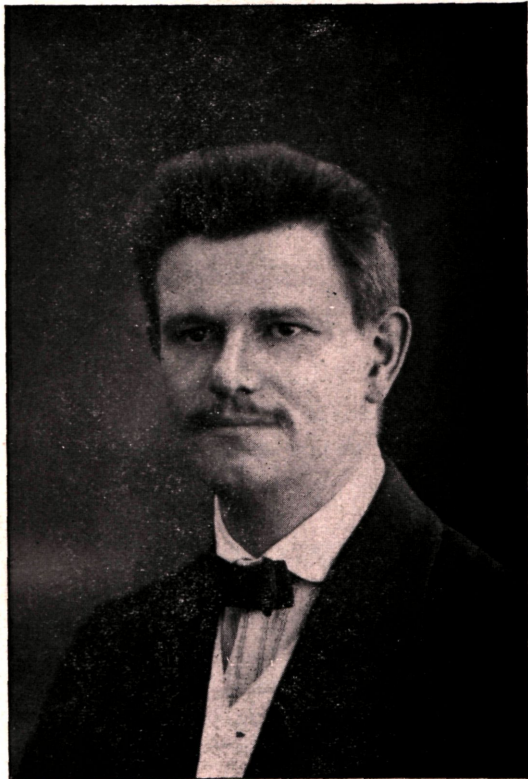
(Cyłeho rjada čisło 136.)

Budyšin.
Z nakładom Mačicy Serbskeje

Hendrich Rizo,
farań Bórkojski.

Hajno Jordan,
kantor Slepjanski.

ČASOPIS MAČICY SERBSKEJE

1917.

Redaktor:

Stud. radž. prof. dr. Ernst Muka,
konrektor na wotp., komtur a ryčef wysokich rjadow.

Lětnik LXX.

(Cyłeho rjada čisło 136.)

Budyšin.

Z nakładom Mačicy Serbskeje.

Autobiografija J. E. Smolerja.

Wudał Adolf Černý.

Smoleř zawostaji swoju autobiografiju we dwěmaj redakcijomaj: jenož wobšěrnijej a druhej krótsěj. Serbski original wobšěrnijeje je nětko zhubjeny, abo znajmjeńša njewěmy, hdže so namaka. Wuži jón njeboh J. H. Imiš we swojej knizy „Der Panislawismus“ (1884), hdžež na str. 134—156 čitamy: Anhang II. Aus J. E. Schmalers eigener Biographie. Kaž je z teho napisma widžeć, běše original wobšěrniji, hač je němski přeložk w Imišowej knizy; tuž mamy wobžarować, zo je so zhubil.

Z toho, štož bě wočišćane w Imišowej knizy, sćini nje-podpisany wobdzělař za protyku „Předženak“ na l. 1885 krótki serbski wučah z napismom „Wšelake ze žiwjenja serbskeho wótčince njeboh Jana Ernsta Smolerja, redaktora Serbskich Nowin“. K tomu je drje připismo „po jeho samsnych zapiskach“, to pak njeje dopokaz, zo wobdzělař měješe před sobu Smolerjowy serbski original. Wučah w „Předženaku“ njewobsahuje ničo, štož njeby tež w Imišowej knizy bylo. Druhi króć bu tónle wučah wočišćany w „Serbskich Nowinach“ 1916 č. 18, 19, 21, 22, 23, hdžež je přidaty podpis: K. A. Fiedler.

Druhu, krótsšu redakciju nětko wočišćamy. Bližše přirunanje z biografiju w Imišowej knizy pokazuje tež wšelake wěcne rozdžěle mjez woběmaj redakcijomaj (n. př. při wopisanju toho, na kajke wašnje buchu serbske hodžiny na gymnaziju založene); dokelž pak wobsahuje wšelake, štož njeje w biografiji pola Imiša, njeje zawěsće bjez wažnosće, zo so tež tuta krótsa redakcija autobiografije w originalnym serbskim klinčenju wočišći. W swěrnym českim přeložku ju wočišćach hižo w XII. lětniku swojeho „Slowjanskeho Přehlada“. Smoleř ju spisa w času swojeho přebywanja we Wařawje w l. 1881 a poswjeći ju Włodźisławej Pobóg-Górskemu ze słowami: Wysokočescenemu knjezej knjezej Władysławej Pobóg Górskemu na wopomnjenje Jan Ernsta Smoleř, Serb-Łužiezan. We Wařawje, 12. haprl. 1881. Tuta autobiografija je spisana serbski na 2 str. 80 listoweje papjery. W l. 1884 požči ju wařawski knihikupe Maurycy

Orgelbrand njeboh Wilhelmej Bogusławskemu, spisowarjej „Rysu dziejów serbołużyckich“, kotryž ju wuži při spisaniu žiwjenjeběha J. E. Smolerja za „Biblioteku Warszawsku“ (1885). Bogusławski, prjedy hač je rukopis Orgelbrandej wroćil, sěini sebi swěrný wotpisk — a tón sebi swěru wotpisach zaso ja*, jako běch w spočatku žnjeńca 1889 pola W. Bogusławského w Pětrohrodze. Bogusławski derje sěini, zo je sebi Smolerjowu autobiografiju wotpisal: jako so za njej w l. 1909 we Wařšawje pisomnje naprašowath (hdyž čišćach jeje česki přeložk), njemóžach hižo zhóntě, hdže so original namaka.

Woběščam ju nětko w přerjotnym serbskim klinčenju, słowo po słowje, přidawajo někotre přispomnjenja.

Bijografija Jana Ernsta Smolerja.

Prolog.

Nastupowaca žiwjeńska skizza móže jenož pola tych někajkeho wobkedźbowanja nadeńć, kotřiž so těho skutka jimaja, kak mažuški, ani 200,000 dušow njewopřijacy serbskołužiski narodk za swoje narodne nowonarodženje džěla a so w tajkim nastupanju tež hižom někotrych wuspěchow zwjeseluje. Wosoba, w naspomnjenej skizze wustupowaca, je do narodnych přecowanjow pomjenowaneho ludka tak zaplećena, zo wona, kaž přeni serbski lužiski stawiznař, Polak Wilhelm Bogusławski we swoim „Rys dziejów serbo-lużyckich“ praji, při tym wuwostajena być njemóže. Po tajkim njech so jej za zło njewukładže, hdyž wona tu a tam wjacy do přědka stupa, dyžli to snadź zasłuži.

(Autobiografija.)

Jan Ernst Smoleř narodži so 3. měrca 1816 w Łuču, serbskej wsy pruskeje Hornjeje Łužicy. Jeho nan běše tam wučer a přesydlil so jako tajki w léce 1821 do Łaza, wotkniw wón swojeho syna Jana E. w l. 1830 na gymnazij saksko-lužiskeho města Budyšina posła. Štyrnaćelětny Smoleř widžo, zo tam gymnazijastojo serbsko-lužiskeje narodnosće žaneho rozwučowanja w serbskej rěči njedo-

*) Tufón A. Černeho wotpisk, kotryž so w l. 1916 tež zhubje ny być zdaše, je so zaso namakał, služi tu nětko k wozjewjenju J. E. Smolerjowje autobiografije a budže w archivje Mačicy Serbskeje dale khowany.
Red.

stawaja, tak zo bě strach, zo so přeněmča, zwaži so a džěše w spočatku l. 1831 k. rektorej gymnazija, jeho prošo wo dowolnosť, zo by směł swojich serbskich towaršow-gymnazijastow dwójcy za tydžeń při sebi zhromadzić a so z nimi w serbskej rěči wuwučować. Knjez rektor, Němc stareho kopyta, mjenješe, zo budže to njewužitne spočinanje, dokelž budže serbska rěč tola jenož hišće 20—25 lět žiwa — ale dowolnosť wón přeco da.

Po dowolnosći wot rektora dostatej džěše Smoleř k knjezej Lubjenskemu, wyššemu duchownemu budyskeje serbskeje protestantskeje wosady. Tutón běše tehdy jenički, kiž druhdy serbsku nabožnisku knižku čišćeć da, čehož dla sebi Smoleř mysleše, zo by snadź pola njeho dobru radu za swoje předewzaće dostać mohl. Ale Lubjenski běše nimalo teho sameho mjenjeja, kajkehož rektor gymnazija. A wón praji, zo wšak njeje hódno, so za Serbstwo prócować, dokelž to tola dale ničeho njewunjese, khiba njepřecelnosć Němcow a njeďzak Serbow. Tola Smoleř při swojim wotmyslenju wosta a swoje lekcije¹⁾ bórzy započa.

Tehdy běše kandidat theologije Handrij Zejler serbsku grammatiku wudał, ale bě w njej jenož „wučba wo formach“ dał, a syntax pobrachowaše. A dokelž tehdy žana serbska čitanka njeběše, dha ničo druhe njezwosta, hač zo měješe wón ze swojimi towaršemi w bibliji čitać. W njej čitachu najprjódcy lóžše prozaiske stawy a potom počtiske, n. př. Salomonowe spěwy a knihi profetow atd.

Tak sebi woni pod Smoleřjowym nawjedowanjom serbsku rěčnicu wukładowachu, we wjazanej a njewjazanej rěči pisać spytowachu a narodne pěsnje spěwachu, kotrež běše Smoleř hižom w dosć wulkej mnohosći nazběrał. Z tajkim zběranjom ludowych pěsni, powjesćow, bajkow, přisłowow atd. Smoleř dale pokračowaše a při tym cyły serbski kraj překhodžeše. Hač runje běše znate, zo je přestrjeń, hdžež lužicy Serbja bydla, dosć mała, da tehdy tola nichtón njewjedžeše, kak wjele zemje wona wobsaha. A hakle potom, jako bě Smoleř Serby wjele raz překhodžil a tři razy wobkłodžil, móžeše wón tak někak rjeć, zo wona něhdže 60 kwadratnych mil a wokoło 160—180,000 wobydlerjow wobsahuje.

¹⁾ Sobustawy tych přěnich serbskich hodžin budyskich gymnasiastow Smoleř mjenuje w Jordanowej »Jutničcy« 1842, str. 65 w připomnjenju k nastawkej »Wrótšawske serbske towarstwo.« Z wótčinow pozdžišo znatych su mjez nimi Jakub, Wanak a Wjelan.

Smolerjowy nan, byrnje w tej džělbyje Hornjeje Łužicy bydlacy, kotruž bě po postajenju winskeho kongressa sakski kral pruskemu wotstupić dyrbjal, běše tola we wutrobje dobry sakski wostał. Wón cheyšě toho dla, zo by jeho syn do saskeho poddanstwa přišol a běše jeho w tajkim napohladže na gymnazij sakskeho Budyšina pósłal. Jemu bě mjenujcy něchtó prajil, zo budže jeho syn saski poddan, hdyž je 5 lět w Sakskej bydlil.

Po skónčenym gymnazialnym kursu by wón po nanowym mjenjenju na lipskim (saxskim) universiteće protestantsku theologiju studować měl. Ale z Lipskom njebu nič. Mjenujcy jako cheyšě Smoleř do jutrow 1836 swój examen maturitatis zložić, knjez rektor wšitkich, kiž mějachu so po jutrach na universitet podać, k sebi powoła a jim reskript pruskeho ministra wučbnych naležnosćow čitaše, w kotrymž běše prajene, zo žadyn pruski poddan dale w Lipsku studować njesmě, dokelž je mjez lipskimi studentami němski demagogism mócnje rozšěrjeny. — Jako bě ministrowe pismo wučitane, Smoleř rjekny, zo jeho tajki reskript njenastupa, dokelž je 5 lět w Sakskej bydlil, a po tajkim tež něto sakski poddan. Ale knjez rektor wotmolwi, zo temu tak njeje, a hdy by wón 10 lět w Sakskej bydlil, dokelž Smoleř njeje do swojeho 16. lěta w Sakskej nacionalizowany.

To bě za njeho jara zrudna powjesć. Wón bě so toho dla tak do Lipska wjeselił, dokelž je tam hižo wot l. 1716 towarstwo založene, w kotrymž so tamniši serbsey studentojo mjez sobu w swojej řeči rozwučuja. A nimo toho wón njewjedžiše, na kajki pruski universitet so přesydlil, doniž jemu jedyn jeho prjedawšich budyskich towaršow, kiž we Wrótsławju katholsku theologiju studowaše, list posła. W tym wón pisaše, zo by Smoleř wšak we Wrótsławju studował, dokelž tam jeho duša za zhubjenu serbsko-słowjansku towaršnosć w Lipsku dospołne zarunanje namaka, přetož we Wrótsławju dže wjele Polakow studuje, kotřiž swoju polsko-słowjansku narodnosć tež lubuja. Duž so Smoleř po jutrach 1836 do Wrótsławja poda a tam tež tak namaka, kaž bě jemu jeho přecel pisał. Wón tam bórzy někotrych pólskich studentow zezna, a zhoniwši, zo maju kólko, w kotrymž wědomstne přednoški dźerža, prošese jich, zo bychu jeho jako poslucharja připušćili. Woni to dowolichu, haj někotři běchu tak dobroćiwí, zo jeho w polskej řeči rozwučowachu. Tak je so stało, zo je polska řeč přenja ze wšitkich słowjanskich řečow, kotruž

je Smolef wuknyl. A tajke wuknjenje bese za njeho dosc lohke, dokelz je polska rec luzisko-serbske najblizsa. A zo be Smolef do Wrótslawja trjehil, to pozdziso na nowonarodzenje jeha ludu mocny wplyw (wliw) pokazowase.

Pri svojim wotkhodze z Budyšina bese won svojich mlódsich, tam na gymnaziju zawostajenych towaršow napominal, zo bychu dale Serbstwa dla wuknyli a so za nje pracowali. Won tež teho dla často dosc z Wrótslawja na nich pisaše, — a kajka be jeha radosc, jako jemu w léce 1838 pisachu, zo su pod nawjedowanjom Kłosopólskeho a Imiša z dowolenjom rektora a z prizwolenjom ministerstwa serbske wedomostne towarstwo pod mjenom „Societas slavica Budissinensis“ založili²⁾. Smolerjowa radosc be čim wjetša, dokelz bórzy sam widzeše, zo pilnje džělaja a su za swojo knihownju hižo tójšto knihow nahromadžili.

We Wrótslawju tehdy tójšto Łužiskich — Serbow a Němcow — studowase. Na svojich serbskich krajanow džiwajo Smolef sebi wotmysli, tam serbske towarstwo založic, kotrehož sobustawy bychu so we serbskim rčenju a pisanju rozwučowali. To bėchu tamniši lužiscey Němcy zhonili. Woni k Smolerjej přińdžechu z namjetom, zo by won lužiske towarstwo ze serbskim a němskim wotdželenjom založil. Smolef sebi pomysli, zo mohlo wobstaće towarstwa čim twjerdše byc, hdyž zmėje čim wjacj sobustawow. Duž je pod mjenom „Towarstwo za lužiske řece a stawizny“ z prizwolenjom akademiskeho senata založi. Za protektora towarstwa bu universitetski professor němski stawiznař Stenzel wuzwoleny a to teho dla, dokelz so za lužisku historiju trochu interessowase. Wona so w jenej universitetskej auditoriji w přítomnosci rektora a někotrych professorow wot Smolerja z přednoškom wo lužisko-serbskim Słowjanstwom wuprašowase, wo kotrymž

Bórzy potom bese universitetski professor Purkinje (po česku Purkyně), najslawniši fyziolog tamnišeho časa, wo lužiskim towarstwje zaslyšal a Smolerja teho dla k sebi přeprosoy. Tón sebi njemóžeše wuklasć, što chce fyziolog z theologom, — tola jako k njemu přińdže, knjez professor ani na fyziologiju ani na theologiju njespomni, ale jeha za lužisko-serbskim Słowjanstwom wuprašowase, wo kotrymž njebese hač dotal nič wjedžał. Smolef jemu na jeha prašenja wobšernje wotmolwješe, štož so knjezej professorej tak spodobaše, zo jemu skónčnje wozjewi, zo móže kóždu

²⁾ Wo založenju towarstwa napisa Smolef do »Jutnički« 1842 (č. 16 a 17) mjenowany hižo nastawk »Wrótslawske serbske towarstwo.«

njedzeli připođnju wot 11—12 hodžin k njemu přińc a pola njeho z někotrymi mlodymi Polakami česku řeč wuknyć. Purkinje běše (abo: bě) mjenujey jara horliwy Čech a tehdla mlodych Slowjanow rad česku řeč wučese. Jemu so Smolerjowe prócowanje za lužiske Serbstwo po času tak lubješe, zo jeho do swojeho doma wza, za čož tón njetrjebaše dale ničeho činić, khiba za šulskimi džěłami jeho dweju synow hladać a jeho wobšěrnú bibliotheku w porjadku džeržeć, kotraž wosebje z knihow wšitkich slowjanskich narodow wobsteješe. Smolerjowi pólscey towařšojo běchu jeho z pólskej kulturu, Purkinje pak z českej zeznamomili, a Purkinjowa bibliotheka jemu drohu do literatury wšitkich Slowjanow wotewri. A dokelž slowjansey wučeni, wosebje Polacy a Čechowje, professora Purkinje často wopytowachu, měješe Smoleř tež často skladnosć, hódnych reprezentantow pólskeje a českeje narodnosće widžeć.

W času universitetskich prózdninow Smoleř stajnje po Hornjej a Delnej Lužicy khodžeše a narodne pěsnje a teho runja zběraše. Wón bě jich po času jara wjele nazběrał a je 1838 němskemu hornjołužiskemu towařstwu wědomosćow w Zhorjelcu pósła, jako běše wono premiju za najlěpšu zběrku hornjołužiskich a delnjołužiskich narodnych pěsni wupisalo. Towařstwo Smolerjej tež premiju přisudži, ale sebi při tym wudaće zběrki wuměni. To pak so Smolerjej njespodobaše. Wón teho dla, hač runje pjenjezy nuznje trjebaše, premiju (50 toler) njewza, ale swoju zběrku nazad wza³⁾.

Sekretař naspomnjeneho towařstwa, L. Haupt, potom Smolerjej pisaše, zo ma towařstwo w swojej bibliothecy wjele serbskich ludowych pěsni, hižo wokoło lěta 1770 zzběraných, a zo by wón tute pěsnje ze Smolerjom wudał, hdy by tón swoju zběrku z nim zjenočil. Wón slubi tež, zo chce nakładnika wobstarać. Smoleř jako mlody njenažonjeny čłowjek do wšeho zwoli a kontrakt bu wujednany, ale Haupt žaneho nakładnika njenamaka, štož so skónčnje Smolerjej samemu radži. Mjenujey knihikupe Gebhardt w saskim městašku Grimmu běše někak wo Smolerjowej zběrey zasłyšał a jemu pisaše, zo chce ju pod dobrym honorarom — 20 tolerjow za listno — tola pak z němskim

³⁾ Myto (přenjoťnje 50 tol., pozdžišo na 100 tol. powyšene) njebu poprawom wudžělene, ale jenož accessit (džělba) třom konkurrowacych zběrkow, mjez nimi tež Smolerjowej, kotraž běše najwjetša a najdospoľniša. Póđla Smolerja prócowachu so wo myto Jan Pětr Jordan, Markus a Haupt.

přeložkom wudać. Ale wo Hauptu nochcyše ničo wjedžeć. Tola Smoleř, hdyž tež bě bjez tym zhonil, zo Haupt ani słowčka serbski njerozumi a zo je zběrka zhorjelskeho towařstwa jara špatna, Gebhardtej wotmolwi, zo wón jako čestny Serb z kontrakta, z Hauptom sčinjeneho, wotstupić njemóže — a tak so přihoty k samemu wudaću pěsni bórzy započachu. A zo by Haupt za položcu honorara, kotraž na jeho džělbu padže, tola něšto małego sčinił, jemu Smoleř poručí, zo by jeho němski přeložk do rythma zesajał a předsłowo napisał⁴⁾. Potom přeni zešiwk w l. 1840 wuńdže a cyła zběrka bě w l. 1843 wudata. Napismo je: „Pěsnički hornych a delnych lužiskich Serbow atd.“

Gebhardt je w dvěmaj, za tamny čas jara pyšnje čišćajnymaj tomomaj (zwjazkomaj in VI wuda, a hač runje bě plačizna dosé wysoka (11 tolerjow), je so cyły nakład (11) listnow a 1000 exemplarow) tola jara ruče rozpředał, dokelž so ta kniha nic jenož wot lubownikow narodnych pěsni, ale tež — jako słowjanska ředkosć — wote wšitkich wjetších europejskich, z džěla samo wot amerikanskich bibliothekow rozkupi.

Za wudaće tutech pěsni počesći pruski kral Bjedrich Wylem IV. Smolerja ze złotej medaillu, kotruž su jemu pak w l. 1846, jako w Lipsku na smjeré khory ležeše, paduši ze wšelakimi druhimi wěcami kranyli.

Najwjetši dobytk při wudaću tutech pěsni běše tón, zo nic jenož polscy a čěscy, ale tež ruscy a južnosłowjanscy wučeni zhonichu, zo lužisecy Serbja hišće existuja.

W započatku l. 1840 bě Smoleř theologiske studije absolvował a hladaše za tym, zo by do teho časa, hdžež by mohl w Serbach z duchownym być, domjace wučěrské město pola jeneho zemjana we Łužicy dostał. Ale tam wón žaneho tajkeho městna njenamaka; duž wón, dokelž mjez swojimi lubowanymi serbskimi krajanami być njemóžeše, domjace wučerstwo pola jeneho němskeho zemjana w Hor-

⁴⁾ Tola tež předsłowo Haupt sam njenapisa; wosebje wobšěrne pojednanje wo lužiskej serbsčínje wuńdže ze Smolerjoweho pjera. Haupt sam Smolerja w lisće wot 16. měrca 1840 prosy: »Noch fehlt eine genaue Darlegung der angenommenen Schreibweise, welche ich Sie bitte wendisch und deutsch beizufügen, und zwar loco notato.« A na titlowym lisće blyšei so Hauptowe mjeno na přnim městnje ze wšěmi titlami. Haupt pokazuje so w tej wěcy zcyła w dosé džiwny m swětle. Hižo to: w archivje zhorjelskeho wučeneho towařstwa namaka Antonowu rukopisnu zběrku delnjoserbskich pěsni a z tej zběrku je so přocował wo čestne myto, hdyž bě ju jeho přečel duchowny Broniš přjedy wuporjedził a z někotrymi druhimi pěsničkami z jaseńskeje wokoliny wudospoťni! (Přir. předsłowo »Pěsničkow«, str. 6, 7.)

njej Šlezynskej přija, zo by z najmjenša mjez polskim ludom žiwy bý mohł. Ale prjedy hač so do Hornjeje Šlezynskeje přesydlí, so něšto sta, štož jeho žiwjenju cyle hinašu naprawu da a jemu powšitkomny słowjanski charakter spožči.

Mjenujcy nowy pruski kral Bjedrich Wylem IV. do Wrótsławja přijedže, zo by sebi tam hołdowač dał. Z nim běše tež jeho wyšši ceremoniski mištr Stillfried (pozdžišo hrabja Alkantara) přijěl a Smolerja dobroćiwje sam wopyta. Wón bě předsyda towařstwa wědomnosćow w Zhorjelu a běše tam Smolerja jako znajerja českeje řeče zeznał. Dokelž běše potomnik sławneho starodawneho českeho rodu Stojměrow-Stillfriedow, tež za swój swójbný archiv wšelake stare česke lisčiny zběraše, kotrež Smolerj do Wrótsławja sćečeše, zo by je tón do němskeje řeče přeložal. Baron Stillfried so při swojim wopytu Smolerja mjez druhim tež wopraš, hač dlěje we Wrótsławju wostanje, na což tón wotmolwi, zo je domjace wučerstwo přijal. Knjez baron na to mjenješe, zo by tola, dokelž bě so runje tehdy na wrótslawskim uniwersiteće professura słowjanskich řečow založila, radšo we Wrótsławju wostał a słowjanske řeče studował. Smoleř jemu wotmolwi, zo drje by to rad sćinił, ale zo so jemu to dla njedostatka pjenjez njehodži. Duž knjez baron praji, zo by kralowskej Majestosći pisał a Ju wo stipendij na tajke studije prosyl. Smoleř to sćini a po někotrym času pismo ze samoručnym kralowskim podpismom dosta. W tutym pismje bě prajene, zo jemu Jeho Majestosć wuprošeny stipendij ze Swojeje priwatneje pokladnicy na tři lěta spožči a to z tymi wuměnjenjemi, zo by Smoleř kóžde lěto rozprawu wo svojich słowjanskich studijach do kralowskeho kabinetta pósłał, po móžnosći w prózdninach słowjanske kraje wopytował a zo by pozdžišo professuru słowjanskich narěčow přijal, hdy by so jemu žana tajka na tym abo tamnym pruskim uniwersiteće poskićila. Smoleř tajke wuměnjenja lubjerad podpisa a bu bórzy jedyn z najpilnišich studentow profesora Čelakowskeho, kotrehož bě pruske knježeřstwo na nowu słowjansku katedru wrótslawsekeho universiteta z Čech powołało.

Tak běše Smoleř z nowa student a so swěru na swojim nowym polu prócowaše. A hač runje bě Słowjanstwo tehdy na svojich mjezach kaž z deskami zabite, so jemu tola radži, někotre pólske kraje nawjedzić a do Čech jeho profesor Čelakowski w lěće 1842 san sobu wza.

Naspomnié mamy tudy, zo Smoleř w l. 1840 tež „Serbsko-němske rozmołwjenja“ a „Mały serbsko-němski słownik“ w Budyšinje wuda⁵⁾. Wón tehdy tež ze swojim krajanom Wařkom Čelakowskeho česki „Ohlas písni českých“ pod titulom „Wothłós pěsni českich⁶⁾, kaž tež sam znaty, wot W. Hanki wudaty „Kralodwórski rukopis“ do serbskeje řeče přeloži. Wobaj přeložkaj staj potom w českej Prahy čišćanaj.

Mjez tym běše Smolerjowy serbski krajan, Dr. Pětr Jordan, ze započatkom l. 1842 w nakładže knihupca Wellera w Budyšinje serbski tydžeński časopis „Jutrnička“ wudawać počal. Ale hižo w pjatom měsacu Smolerjej pisaše, zo kónc junija z wudawanjom zastanje, dokelž nima dosć subskribentow. Smoleř, wažnosć časopismowstwa derje spóznawajcy, so teho dla hnydom z Wrótsławja do Budyšina poda a tam spomnjenemu knihupcej mocnje rěčeše, zo by „Jutrničcy“ tola zastać njedał. Ale tón, prajicy, zo drje „Jutrnička“ khósty za číšć a papjeru wunjese, tola wudawki za honorar redaktora njekryje, njechaše wo tym ničo słyšeć. Duž Smoleř wuńdže, zo by redaktora pytał, kiž by bjez honorara redigował. Wón jeho tež we wosobje duchowneho Zejlerja w Łazu namaka, to je w tej wsy, hdžež bě Smolerjowy nan z wučerjom. Zejleř bě tež bórzy zwólniwy, redaktorstwo „gratis“ na so wzać, je-li zo chcetaj jemu wobaj Smolerjej pomhać pisać. Taj to slubištaj a tak nowy serbski organ pod mjenom „Tydžeńska Nowina“ ze spočatkom Julija 1842 wukhadžeć poča. Ale kaž prjedy „Jutrničcy“ tak tež nětko „Tydžeńskiej Nowinje“ němska censura politiske rozprawy dawać njedowoli.

We Wrótsławju bě Smoleř při wšědnym wobkłodže z professoromaj Purkinju a Čelakowskim podrobnje zeznał, na kajke wašnje čěscy patriotojo za pozběhnjenje swojeje narodnosće džělaja a jemu so wosebje jich towarstwo „Matices Česká“ spodobaje. Tuto běchu k temu založili, zo bychu so z lětnych pjenježnych přinoškow knižki za česki lud wudawaše. Smoleř teho dla po wustawkich „Matices České“ statut napisa a z nim srjedu po jutrach 1843 do Budyšina přijědže, zo by tam w zhromadžiznje serbskich pa-

⁵⁾ » Němsko-serbski słownik« wuńdže w Budyšinje w l. 1843. Dyrbješe wuńć hižo prjedy, tola při wohnju w Kamjencu (hdžež je so přenjoťnje čišćal) w l. 1842 spali so cyły nakład někotrych hižo čišćanych listnow.

⁶⁾ Smoleř so myli, běše to »wothłós pěsni ruskich.«

triotow „Towarstwo Maćicy Serbskeje“ založil. Wšitcy jeho projekt radostnje witachu; ale kak wobtwjerdženje statuta wot saskeho ministerstwa dostać, to njewjedźachu sebi wuradzić. A Smoleř sam njemožeše w tajkim nastupanju ničo dokonjeć, dokelž běše pruski poddan. Skónčnje pak wjedžeše wón měšćanskeho radźićela Dra. Klina za tu wěc tak zainteresować, zo tón ministerstwo wo wobtwjerdženje statuta prošeše a je tež w l. 1846 dosta. Tola móžeše towarstwo hakle w l. 1847 faktisey do žiwjenja stupić, jako běše mjez tym tež wot pruskeho knježeřtwa dowolnosć dostata. Za jeho předsydu bu Dr. Klin wuzwoleny a Smoleř za redaktora „Časopisa towarstwa Maćicy Serbskeje“, hač runje w Budyšinje njebydleše. Wón přeni zešiwk „Časopisa“ w Meji 1848 wuda, w srjedz politiskeho ropota, kotryž bě so tehdy z Francowskeje nimale po wšitkich krajach Europy rozšěrił.

We Wrótsławju so Smoleřjowe slowjansko-linguistiske studije w l. 1844 skónčichu, wón pak tam hišće někotry čas wosta a z časami tež w Łužicy přebywaše, doniž so w l. 1846 do Lipska přesydlí, zo by tam Jordanowe „Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst u. Wissenschaft“ redigował. Tam měješe Smoleř čezku płucowu khorosć wutrać, kotraž tež jeho tak zainficirowa, zo wón dlějši čas njemóžeše řečeć. Ale při wšej swojej khorowatosći wón tam slowjanske towarstwo založi, w kotrymž so z dowolenjom universitetskeho rektora lipscy studentojo lužisko-serbskeje, pólskeje a česko-słowakskeje narodnosće skhadžowachu.

Jako běše Měrc 1848 francowske kralestwo powalił, so tež w Lipsku na někajku rewoluciju hotowachu, ale žana njenasta, dokelž saski kral do kóždého žadanja saskeho luda zwoli. Mjez tym pak powjesé přindže, zo je w Barlinje rewolucija wudyřila. Duž běše wjele Lipsčanow tak lohkomyšlnych, zo wobzamknychu do Barlina dojeć a sebi rewoluciju z daloka wobhladać. Smoleř tež do tych lohkomyšlnych słušeše. Na pću drje so dopomni, zo je hłuposé započal, a budžiše so najradšo wrócił, hdy budžiše so njehanibował. Tola zbože jeho hłuposé wuruna, přetož jako železničny pojězd Barlinej so bližeše, dale a wjacj pruskeho wójska nimo njeho čehnješe. A jako so wojakow prašachu, što ma to na sebi, či wotmolwichu, zo je rewolucija skónčena, dokelž je kral wojakow z Barlina won wupósłal.

Z teho, štož je Smoleř tehdy w Barlinje widzał, chcemy jenož naslědowace spomnić. Mjenujcy runje jako bě wón

do sameho města prišoľ, lud Mirosławskeho a druhich Polakow, dla poznańskeho „powstanja“ z lěta 1846 zajatyeh, z wyskanjom z moabitskeho jastwa do města wjedžeše. Smoleř někotrych starych znatyeh mjez nimi wuhlada, kotrychž potom tež z nowa w „pólskej resurcy“ widžeše.

Barlinsey měsčénjo běhu tehdy zjawneho porjadka dla woboru bjezstrašnosće (Sicherheitswehr) zřadowali, do kotrejež tež akademiska legija slušeše. Tuta legija měješe pólske wotdźělenje a runje temule běhu najwažniše punkty dowěrjene, mjez druhim tež póst (pošta). Jako so Smoleř jeneho barlinskeho Němca prašeše, čeho dla su tam stajnje Polacy na straži, tón wotmolwi: „Was wollen Sie! Heut zu Tage ist mit den ehrlichen Leuten so viel Gesindel vermenget, daß man Niemandem trauen kann. Aber die Polen, das sind lauter rechtschaffene Leute, und darum hat man ihnen die wichtigsten Posten anvertraut. (To je: Što chceće?! W tu khwilu je z čestnymi ludźimi tejko njebolakow změšanych, zo so nikomu wěrić njemóže. Ale Polacy, či su wšitey sprawni ludžo, a teho dla su jim najwažniše straže dowěrjene.) Smolerjej so tajka khwalba pólskeho mjena jara lubješe.

W Lipsku běše hižo do lěta 1848 tójšto politiskeho žiwjenja widžeć, wosebje běhu so lipscy swobodnomyslacicy Němcy w towarstwje „redeübungsverein“ zjenočili a w nim wo politiske prašenja tamnišich dnjow jednachu. Jedyn z najwažnišich sobustawow tuteho towarstwa běše znaty Robert Blum, a wón bě tak nahladny, zo jeho do frankfurtskeho němskeho předparlamenta powołachu. Smolerjej, kotryž běše tež někotre razy jako posluchař w spomnjenym towarstwje pobyl, bě so Robert Blum derje dosć spodobal. Dokelž jeho wosoba dowěru wubudžeše, dha sebi Smoleř pomysli, hač njeby móhl přez njeho na frankfurtskim parlamence něšto k lépsěmu Słowjanow, w němskich krajach bydłacych, wuskutkować. W tajkim napohladže wón slědowacy list na Roberta Bluma pósła:

Hochgeehrter Herr!

Bei Ihrem Bestreben, durch Vermittelung des Deutschen Parlaments eine neue, bessere Ordnung der Dinge in Deutschland einzuführen, würde es wahrlich höchst verdienstvoll sein, wenn Sie hierbei auch einen Blick auf die an vollständige nationale Rechtlosigkeit gränzenden Zustände der in Deutschland wohnenden Slaven werfen und eine Verbesserung dieser Zustände in Erwägung ziehen

wollten .Ich erlaube mir hierbei vorzüglich auf die in Sachsen und Preußen sich vielfältig in gedrückter Lage befindlichen Lausitzischen Wenden, welche sich selbst Serben nennen, aufmerksam zu machen mit der gehorsamsten Bitte, Sie wollen Ihren mächtigen Einfluß geneigtest auch dazu verwenden, daß bei den vom Parlament soeben in Berathung genommenen und nach ihrer Feststellung in Deutschland geltenden Grundrechten eine Bestimmung eingefügt würde, vermöge welcher die Erlösung der slavischen Bewohner Deutschlands aus dem geistigen, durch die Verkümmern ihrer nationalen Sprache in Kirche, Schule und vor Gericht entstandenen Elende erfolgen könnte.

Wenn etwaige Nachweise nöthig sein sollten, so bin ich gern bereit, dieselben auf Verlangen zu liefern.

Ihnen meine wohlgemeinte Bitte nochmals dringend ans Herz legend, habe ich in Erwartung deren geneigter Erfüllung die Ehre zu sein

Ihr

schon im Voraus dankbarster

J. E. Smolef.

To rěka: „Wysokočescény knježe! Při vašim prócovanju, z posrědnistwom němskeho parlamenta nowši, lěpši porjad w Němcach založić, by woprawdže jara zaslužbne bylo, hdy byšće na wobstejenja Słowjanow, w němskich krajach bydlacych, kotrež so poľnej narodnej bjezprawnosći bliža, pohladać a jich porjedjenje wuradzić cheyli. Dowolam sebi při tym wosebje na Łužiskich Serbow, w Saskej a Pruskej bydlacych a wšelako podčišćowanych, pokazać, z najpokornějšej próstwu, zo byšće cheyli swój mócný wplyw dobroćiwje tež k temu nałožić, zo by so zakładnym prawam, nětko wuradzowanym a po jich wujednanju w Němcach plaćacym, postajenje přiwdało, po kotrymž mohło so wumóženje słowjanskich wobydlerjow w němskich krajach z jich duchowneho, přez zanjerodjenje jich narodnje rěče w cyrkwi, šuli a před sudami nastateho hubjeństwa stać. Je-li zo budža žane dopokazma trjeba, sym rad hotowy, te na požadanje pósłać. Wam swoju derjeměnjenu próstwu wospjet naležnje poručejo, mam w dočakanju jeje spodobneho dopjelnjenja česé byé

Waš

hižom do předka najdžakowniši

J. E. Smolef.

Po krótkim času Robert Blum slědowacy listík pósła: Hochgeehrter Herr! Indem ich den Empfang Ihres Schreibens, die von Ihnen seitens der Deutschen National-

versammlung gewünschte Berücksichtigung betreffend, hiermit bescheinige, bemerke ich zugleich, daß diesem Wunsche wahrscheinlich schon in nächster Zeit gewillfahrt werden dürfte. Mit freundlichstem Gruß Ihr ergebenster

Robert Blum.

A wo prawdže! — w započatku junija 1848 němske nowiny slědowacu resoluciju wozjewichu: „Frankfurt am Main, den 31. Mai 1848. In der heutigen Sitzung hat die deutsche Nationalversammlung auf einstimmigen Antrag des Verfassungsausschusses fast einstimmig beschlossen:

Die Verfassung gebende deutsche Nationalversammlung erklärt feierlich: daß sie in vollem Maße das Recht anerkenne, welches die nichtdeutschen Volksstämme auf deutschem Bundesboden haben, den Weg ihrer volksthümlichen Entwicklung ungehindert zu gehen und in Hinsicht auf das Kirchenwesen, den Unterricht, die Literatur und die innere Verwaltung und Rechtspflege sich der Gleichberechtigung ihrer Sprache, soweit deren Gebiete reichen, zu erfreuen, wie es sich denn von selbst versteht, daß jedes der Rechte, welche die im Bau begriffene Gesamtverfassung dem Deutschen Volke gewährleisten wird, ihnen gleichmäßig zusteht. Das fortan einige und freie Deutschland ist groß und mächtig genug, um den in seinen Schoße erwachsenen andersredenden Stämmen eifersuchtslos in vollem Maße gewähren zu können, was Natur und Geschichte ihnen zuspricht: und niemals soll auf seinem Boden weder der Slave, noch der dänischredende Nordschleswiger, noch der italiennisch redende Bewohner Süddeutschlands, noch wer sonst, uns angehörig, in fremder Zunge spricht, zu klagen haben, daß ihm seine Stammesart verkümmert werde oder die deutsche Bruderhand sich ihm entziehe, wo es gilt zu helfen.

Što su tajke resolucije frankfurtskeho parlamenta Slo-wjanam pomhale, je čas wučil.

Smoleŕ sebi přemyslowaše, zo budža so při tym nowym čerstwym politiskim žiwjenju drje tež lužiscey Serbja trochu swobodnišo hibać móć, z dohom wobzamkny, so z Lipska do Budyšina přesydlíc. Wón to tež we swjatkach 1848 sčini čujo, zo je nětko, hdyž je „swobodna prassa“ proklamirwana, čas přišoł, zo ma wón redakciju serbskeho organa „Tydžeńska Nowina“ do ruki wzać a přez njón za lěpše serbskeje narodnosće skutkować. Wón tež redakciju dosta. „Tydžeńska Nowina“ tehdy jeno na pollistnje wukhadžeše, wón ju na cyłe listno powjetši. Tole, kaž tež to, zo smě-

džošo so w njej tež politika-pisac a zo po njej horliwy serbski duch wěješe, ličbu abonentow za měsac wot 375 do 872 přispori.

Swoje heslo „njech so Němcy wo Němcowstwo, Serbja pak wo Serbowstwo staraja“ Smolef wosebje tež přez to wožiwi, zo po serbskich wosadach serbske towarstwa založować pytaše, ale wšitke z dowolnosću wysnósce. Jich centrum běše „budyske serbske towarstwo“ a Smolef jich generalny sekretar. W tutech towarstwach so jenož wo to jednaše, štož možeše serbskej narodnosći k lepšemu sluzić, a při tym so Serbam radži, zo možachu přeni króć někotrych horliwych Serbow jako zapóslancow do saskeho sejma poslać. A kak to serbski lud z wysokowaženjom serbskeje řeče napjelnješe, hdyž slyšeše, zo móže so tež ze serbskimi slowami wo najwážnišich naležnosćach čłowjestwa zjawnje řečec.

Wšudže so tehdy ludy na swoje knježerstwo ze wšelakimi žadanjemi wobroćachu, duž žadyn džiw njebě, zo tež Serbja na sasko ministerstwo peticiju poslachu, w kotrejž wo to prošachu, zo by serbska řeč w cyrkwi, šuli a před sudom runde prawo z němskej dostala a zo by na gymnaziju, kaž tež na wučerskim seminaru w Budyšinje serbska řeč za serbskich gymnazijastow a seminaristow wučbny předmjet byla. Deputacija, z 15 Serbow wobstejaca, tajku peticiju ministerstwu přepoda a potom tež kralej, pola kotrehož běše sebi audijencu wuprosyla, swoje počesćowanje wopokana. To so jemu jara spodobase, přetož w tamnym, z kóždym dnjom bóle k republikanismu so přikhilacym času so mało ludži za kralom prašeše. Za někotre měsacy sasko ministerstwo serbskim petentam wotmolwjenje posla, w kotrymž bě prajane, zo chce jich próstwy dopjelnić, hdyž tež we wuššich rozměrach. Serbja běchu z tym spokojeni, wšak běše tola zaso něšto za jich narodnosć dobyte. Reakcija, kotraž potom pod nowym ministrom Beustom zastupi, je drje wjele teho, štož bě přjedawše ministerstwo Serbam přizwoliło, zaso skazyła, ale wjele je tola tež wostało.

Mjez tym běše republikanism mjez Němcami tajkeje mocy dobył, zo we wšelakich němskich krajach revolucije dla založenja němskeje republiki wudyriču. Tak sta so tež w Saskej a tajka rewolucija w Drahdžanach najhórje zakhadžeše. Republikanarjo njechachu krala z města pušćić, ale wón jim, wot serbskich wojakow albertskeho pólka zakitany, tola zbožownje čekny. Po kralowym čeknjenju běše hlowa noweho nakhwilneho saskeho knježerstwa Němc Tschirner z Budyšina. K njemu bě so wšelki revo-

lucionarski lud ze wšelakich krajow přiwdal, mjez druhimi tež Bakunin. Tutón jedyn dzeń do Budyšina k Smolerjej přijědže a so drje jako ruski Słowjan, ale pod mjenom Ubril⁸ předstaji, němsey powjedajo, zo je na tak mjenowanya słowjanskim kongressu w Prazy pobyl a zo chce nětko při skladnosći lužiskich Serbow nawjedzić. Při wotsalenju wón Smolerja k sebi do hosćenca na wobjed přeprosey. Smoleř wo tajkim wopytu hnydom svojim znatym wupowjeda. Mjez nimi běchu tež w Prazy na kongressu pobyli a jedyn wot nich, kotryž bě teho cuznika, kotrehož Smoleř Ubrila mjenowaše, wot Smolerja hić widzał, jemu rjekny, zo je Ubril po prawdže Bakunin. Smoleř pak tola k njemu do hosćenca džěše. Tam so cuznik hnydom sam za Bakunina wuzna a přistaji, zo je z wěstym planom přišoł, kotryž by jemu Smoleř měl ze swojej pomocu do skutka stajić, dokelž tón, kaž je jemu Tschirner prajil, mjez Serbami powšitkomneho dowěrjenja wužiwa. Při tym Smolerjej do wucha šepny, zo je plan tón, zo by jemu Smoleř pomhał mjez Serbami revoluciju založić. Ale, wón přispomni, mój chcemoj so polski rozrěčeć, přetož hdyž němski rěčimoj, móhl sebi to něchtó wotposluchać. Ale Smoleř derje spózna wajo, zo by lohko Polakow kompromittirować móhl, hdyž by so jednanje w pólskej rěči štało, wotmolwi, zo jemu lěpje rozumi, hdyž wón němski rěči. Bakunin do teho zwoli a praješe, zo je drje wón hižom w Draždžanach zhonił, zo Serbja přećiwo kralej nje-počahnu, ale zo budže jemu, kaž sebi mysli, ze Smolerjowej pomocu čím lózo, serbskich rólnikow našćuwać, zo na swojich němskich knjezow-ryćerkublerjow počahnu a jim dwory zapala — z čímž budže revolucija hotowa! Smoleř jemu wotmolwi, zo serbscy rólnicy na ryćerkublerjow nje-počahnu, přetož wot léta 1835 jim či ani jako Němcy ani jako knježa ničo wjacjy rozkazować nimaja. Němski ryćerkubler ma wjele ležomnosćow a serbski rólnik jenož mało -- hewak staj runaj, a wobaj mataj po měrje teho, hač wjele abo mało wobsedžitaj, wjele abo mało dawkow plaćić. A je-li zo je knjez serbskeje rěče někak wustojny a wě burom dobru radu dawać, jeho gmejna za gmejnskeho prjódkstejerja wuzwola. „Hm“, na to Bakunin slyšeć da, „tak tu z rewoluciju ničo njebudže. Duž chcemoj wo druhich wěcach rěčeć.“ A wón mjez druhim powjedaše, kak je w Draždžanach dał kralowske hrody zapalić, ale zo je

⁸⁾ Možno, zo je so Smoleř přeposluchał a zo je mjeno trochu hi-naše bylo.

so k jeho mjerzanju jenož malo wotpalilo. A jako so jeho Smoleř wopraša, čeho dla tola tajke njepotřebne wěcy čini, wón wotmolwi: „Mein Beruf ist es, das Bestehende zu zerstören; sei es eine Regierungsform sei es das Schloss des Königs oder der Palast eines Reichen.“ (To je: Moje powołanje je; wobstějace zničít, njech je to forma knježenja, njech je to kralowy hród abo bohačkowy palac). — A jako so jeho Smoleř dale prašeše, što noweho chce potom po zničenju starych formow a wosebných twarjenjow natwarić, Bakunin z nowa wotmolwi: „Zerstören ist mein Beruf; den Neubau mögen Andere besorgen.“ (To je: „Zničenje je moje powołanje; nowotwórbu njech druzy wobstaraja.“) — Smoleř sebi dowoli na to rjec, zo po jeho dotalnym nazhonjenju tola kóždy mudry muž při podtorhowanju stareho domu na to myslí, kak by so na jeho město nowy, lépsi dom natwaril. Bakunin pak jemu napřećiwi: „Meine Weisheit besteht im Zerstören. Lassen Sie mir diese! Ihre Weisheit besteht, wie es scheint, im Aufbauen. Ich lasse sie Ihnen. Wir werden ja sehen, wer von uns der Welt den grössten Nutzen schafft.“ — (To je: „Meja mudrosć je zničít. Wostajće mi ju! Waša mudrosć je twarić, kaž so zda. Ja ju wam wostaju. Wšak budžemy widžec, kotry z naju swětu wjetši wužitk přinjese.“) Zo so njebyštaj zwadžiloj, Smoleř poča wo druhich wěcach powjedać. Po někotrych hodžinach Bakunin do Draždžan wotjědže, a Smoleř njeje jeho ženje wjacy widzał.

Na draždžanskej revoluciji pak so žadyn Serb nje-wobdžěli.

W léce 1850 sakski kral Bjedrich August, kotryž žaných džěci njeměješe, prynca Alberta, staršeho syna swojeho bratra Jana, do Budyšina posla. Dokelž běše prync Jan nastupnik krala Bjedricha Augusta, měješe prync Albert nadžiju, zo budže ze sakskim kralom. Wšón swět mēnješe, zo je wón jenož tego dla do Budyšina poslany, zo by při swojim tamnišim pólku jako major fungirowal. Temu drje tež tak běše, Albertowe přebywanje w Budyšinje měješe nimo tego hišće druhi wotpohlad. Mjenujcy Smoleř bu tehdy jedyn džěni na kralowski dwór do Draždžan skazany, a jako přijědže, jemu rjeknychu, zo chce kralowska swójba za to, zo su serbscy wojacy krala w léce 1849 tak swěru zakitowali, serbskemu ludu z tym swoje připóznaće wozjewić, zo ma prync Albert w Budyšinje serbski wuknýc, a zo ma jeho Smoleř serbsku řeć wučić.

To so tež sta za cyły čas pryncoweho přebywanja w Budyšinje, a to něhdže poldra lěta traješe. Na serbski lud pak to w nastupanju jeho narodnostnych začuow mócný wplyw wopokaza. Serbja, kotrymž bě so wjele stow lět za sobu spóchi wot Němcow rěčało, zo je jich rěč njekničomna a je za nich najlěpje, hdyž ju zapomnja, na jene dobo k swojemu radosiwemu spodobanju widzachu, zo ju prync Albert wuknje. Duž woni měnjachu, zo ma wona, hdyž so přichodny kral z njej zanošuje, tola tež krala hódna byé a čím bóle kralowskich poddanow. A nětko tež éi Serbja, kotřiž běchu Němcam jich blady wěrić počeli, hanjerjam serbskeje rěče wjacý njewěrjachu, ale sebi ju z kóždym dnjom wyše wažachu.

A jako tež po času spóznachu, zo njejsu bjez přiwuznych, ale zo maja na sto millionow pobratrow — hdyž tež khětro zdalenyh, je so nadžija w nich wobtwjerdžiła, zo Serbstwo dale Serbstwo wostanje. W l. 1845 so po Smole-rjowej radže přenja serbska "Protyka" wuda a so tež po namjeće kantora Kocora přeni spěwanski swjedzeń w Budyšinje wuwjedže. Wobaj staj za Serbstwo jara wažnaj. Protyka je cyłolětne čitanje w kóždym domje, a spěwanski swjedzeń Němcam kóždolětnje dopokazuje, zo so serbska rěč a serbska hudźba runje tak derje za salon hodži, kaž žana druha. A hewak je to jara wažne, zo so na spěwanskich swjedženjach Serbja tež z najdalšich stron w Budyšinje zjězdźuja a swoje patriotske začuwa z nowa zahorjeja. Přeni tajki swjedzeń jenož wučerjo wukonjachu, potom stajnje něhdže 100 spěwarjow a 50 spěwařkow spěwaše; po koncerće je swjedžeńska wječer a po njej pyšny bal. Smoleř měješe při tym wšo nuzne zřadowanje wobstarać. Wón so w l. 1846 njemało hordžeše, jako móžeše přeni tajki bal pod zynkami poloneza Koscinzki z najhorliwišej serbskej patriotku wotewrić.

W l. 1848 so w Budyšinje towaršne zjenoceństwo „Bjesada“ založi a to teho dla, zo bychu tamniši Serbja po dženškej prócy serbsku zabawu a serbske rozwjeselenje nadešli. W njej maja so serbske přednoški, serbske spěwanja a amatorske dramatiska předstawjenja. Wona ma tež tón wužitk, zo přeněmćenje wšelakich serbskich swójbow zadžewa, kotrež bychu so hewak po němsku zabawjeli. Smoleř je přez 25 lět jeje předsyda był.

Jako rewolucija 1849 w Draždžanach howrješe, wšelacy cuzy Słowjenjo w Budyšinje w dobrym měrje přebywachu, kotrychž bě tam njeměr z bližšich a dalšich krajow

přihnal. Polski spisowaćel Roman Zmórski⁹⁾, Smolerjej hišće z Wrótslawja znaty, běše z Póznanja přijěl, polski poet Teofil Lenartowicz z Krakawa¹⁰⁾, dale ruski unit Terleckij¹¹⁾, Malorus Wasilewicz z Galicyje a skóněnje khrowski spisowaćel Topalowič¹²⁾, kotřiž běchu so z Prahi do Budyšina podali, dokelž bě Windischgrätz pražski słwjanski kongress rozehnal. Hewak tež mlody Polak Gołebowski w Łužicy bydleše. Ale jich měrne žiwjenje so nahle přetorhny. Saski kral běše pruskeho krala na pomoc přećiwo draždžanskim zběžkarjam prosyl, a bórzy bě slyšeć, zo so prusecy wojacy bliža, zo bychu revoluciju w Saskej wutupili. Dwaj batalionaj Prusakow měještaj tež Budyšin wobsadzić a Smolef toho dla wšěch słowjanskich hosći na wsy pólša a to najbóle do domow protestantskich duchownych. Ale wón jich bórzy zaso do Budyšina powoła, přetož pruske wójsko, kotrež běše měrne město wobsadziło,

⁹⁾ Roman Zmorski, pólski basnik (nar. 1824 we Wařawje). spisowar episkeje pěsnje »Lesław« (Poznań 1847), přecel Lenartowicza, wot l. 1844 pućowaše we wukraju, z Belgiskeje přińdže w l. 1848 do serbskeje Łužicy, hdžež přebywaše w Budyšinje a w Hajnicach; jako bě w Drježdžanach w l. 1849 zběžk wudyriř, dyrbješe Z. sobu z druhimi Polakami Saksu wopuścić a pućowaše dale po wječornej a južnej Europje. W l. 1859 nawróci so do Wařawy, tola po revoluciji w l. 1863 poda so zaso do wukraja, hdžež je z wjetša w Draždžanach přebywał a tam tež 18. februara 1867 wumře. Wo Łužiskich Serbach je pisał wosebje w Gazeće Wařawskiej z l. 1859 a w Tygodniku Illustrowanym z l. 1862. Ze Smolerjowych »Pěsničkow« předžěta poeticky basničku »Khrystus a sw. Pětr« a jeho spěw »Čicha nóc« je w spočatku wothłós pěsnje »Bože slónčko k domu džěše«. M. Hórnik jemu poswjeći zajimawu spomjenku we »Łužičanu« 1867, str. 72.

¹⁰⁾ Teofil Lenartowicz, sławny basnik pólski, nar. 1822 we Wařawje. Z wótciny woteńdže w l. 1848, ze serbskeje Łužicy wotpućowa do Pariza a w l. 1854 zasydli so na přeco w Italskej, hdžež tež wumře we Florency 3. małego rózka 1893.

¹¹⁾ Najskeřšo Hipolit Zygmund Terleckij, Krakowski lěkař, rodženy z Wolyńskeje gubernije, kiž je so pozdžišo (1835) přesydlil do Pariza, tam so poswjeći theologiji, bu z doktorom theologije, přestupi potom k unitskemu wěrywuznaću a staraše so wo jeho rozšěrjenje mjez južnymi Słowjanami. Załoži tohodla unitski seminar w Parizu, tola hdžž jeho prócowanje njeměješe wuspěcha, wróci so do Haličskeje a tu skutkowaše mjez swojimi krajanami Rusynami (Wukrajincami). Pólski wuda »Słowo Rusina o rzezczach słowiańskich« (Pariz, 1849) a »Rzecz o obrzdkach katolickich wschodnich« (tež tam 1850), pódla staršich lěkařskich spisow.

¹²⁾ Mato Topalowič, rodženy w Sławonskej a tam tež skutkowacy, slušeše k přiwisnikam Ljudowita Gaja (Illyram) a pisaše do jeho »Danicy« hnydom wot jeje založenja. W l. 1842 wuda we Wosyku [Osěk] zberku svojich pěsni »Odziv rodoljubivoga srca« [Wothłós wótcinskeje wutrobny] a zberku ludowych pěsni a wašnjow »Tamburaši ilirski«. Wumře w l. 1862 jako farař kanonik [a bywši professor] w Građišeu w Khorwatskej.

běše krajna wobora z Poznańska a wobsteješe z wjetša z Polakow. Tući jako tajcy najlěpše kwartiry dóstachu a so bórzy ze Smolerjom a jeho towaršemi spřečelichu. Jako běše so w Saskej a w druhich krajach měř a pokoj wrócił, so tež pomjenowani słowjanscy hosćo domoj wróćichu, jěnož Zmórski w Budyšinje wosta a tam polski měšačnik „Stadlo“ wudawaše. Tež Lenartowicz dale w Budyšinje bydleşe. To běše draždžanska policija někak zhoniła a žadaše, zo by wón Sasku wopušćil. Smoleř z nim hnydom do wsy Nowoslic wujědže, hdžež bě sejmski deputista Serb Pětr Cyž z gmejnskim prjódkstejerjom. Tutón po Smolerjowej próstwje gmejnu do „hromady“ powoła a tej poruči, zo by Lenartowicza do gmejny přijala a za njeho před wyšnosću rukowała. To so sta; akt bu napisany a podpisany. Cyž jón do Draždžan pósła a policija dyrbješe ze svojim žadanjom cofnyć; přetož što móžeše dale přećiw Lenartowičej činić, hdžž sejmski zapóslane sobu za njeho rukowaše.

W léce 1850 bu Smoleř saski poddan a budyski měšćan. Wón „Tydeńsku Nowinu“ do swojeho samsneho naklada wza a ju najprjódcy „Tydžeńske Nowiny“ a potom „Serbske Nowiny“ pomjenowa, kaž wone tež nětko rěkaja. Wón sebi wšu prócu dawaše a žanych pjenjez njelutowaše, zo by „Serbske Nowiny“ a z nimi dobru serbsku mysl mjez ludom dale a bóle rozšěrjał. A wón při tym na 5000 tolerjow (= 15 000 M) dolha napraska, prjedy hač čas přińdže, hdžež „Serbske Nowiny“ pjenježny wužitk njesé počinachu. Hakle w zańdženym léce je wón tónle dolh dozaplaćil.

Při tym wón w svojim nakladže wot léta 1849 „Slawische Jahrbücher“ a potom „Slawisches Centralblatt“ hač do léta 1870 wudawaše.

W l. 1860 wón měšačnik „Łužičan“ w svojim nakladže wudawać poča, dokelž zdžělani Serbja časopis žadachu, kiž by so za nich hodžil. Tola tež wón w přeńšich lětach teško njewunjese, štož khoštowaše.

A hač runje měješe při tajkich wobstejenjach dosć nuzy a tradanja přetrać, je sebi Serbstwa dla w l. 1873 tola zaso nowu wulku starosé na šiju wzał. Mjenujcy „Towarstwo Maćicy Serbskeje“ je w běhu časa bohatu bibliotheku a rjanu zběrku starožitnosćow nahromadžilo, ale dokelž žaneho domu njeměješe, so knihi a starožitnostne předmjety pak pola teho pak pola tamneho sobustawa khowachu. Při tym škodu ćěrpjachu a běchu rědko dostupne. Duž so wjele lét wo tym rěčeše, zo by so dom za Maćicu kupil —

ale pjenjezy k temu žane njeběchu. Tola jako bě rjana wobšerna ležomnosć w najlěpšim položenzju w srjedź města na předań, hinak być njemóžeše, hač zo dyrbyeše ju Smoleř na swoje riziko za 22 000 toler za Maćiecu kupić, hač runje móžeše jenož 500 tl. zawdać. Wón je potom 10 000 tl. (30 000 M.) na zaplaćenje kupje naprosyl a procenty za zbytkny, na ležomnosći wotpočowacy dołh drje so z wunoškow ležomnosće plaća; hdyž pak njedosahaja, dyrbi Smoleř njedostatk ze swojeje kapsy doplaćić. Ale Maćica ma nětko tola swój dom a jeje zběrki maja swoje přebytki. A hdyž so z Božej a dobrych ludźi pomocu Maćičny nowy dom natwari, tón swojeho dobreho položenzja dla tejkó wunjese, zo budže so kóžde lěto na serbsku literaturu hódna summa nałožiť móc. A nimo toho tež „Bjesada“ za swoje skhadžowanki stajnje spodobny přebytk namaka, a za koncerty, prelekcije, amatorske předstajenzja, bale a wšelake zhromadźizny serbskich towarštwow by tež stajnje wobšerna sala přihotowana była.

Mjez wšelakimi druhimi njespodobnosćemi, rozwiwanju Serbstwa zadžewacymi, bě ta sobu najhórša, zo dyrbjachu Serbjka swoje serbske knihi w němskich čišćeńjach čišćeć dać. Němcy jim jenož tehdy čišćachu, hdyž bě jim spodobne — a tajke komdženje druhdy 2—3 lěta traješe. Tale njespodobnosć bu dale a bóle njeznošna, dokelž serbske pismowstwo z kóždym lětom přibywaše. Serbski lud mjenujcy dale a wjacy serbskich knihow a časopisow žadaše, a běše strach, zo so wón potom, hdyž jich w serbskej řeči njedostanje, k němskej literaturje a přez nju k Němcowstwu wobroći.

To wšpomniwši Smoleř nowu serbsku knihičišćeńnju založi a ju w Maćičnej ležomnosći zaměsí, jako bě tam staru kólnju za nju připrawić dał.

To sta so w septembru 1875 a je jena „Záložna“ w českej Praze pjenjezy na kupjenje tuteje knihičišćeńnje požčiła. Ta hač dotal 27 000 M. khoštuje, ale 12 000 M. je hižo z jeje dotalnych wunoškow zaplaćenych a zbytny dołh so z najmjeńša za 4 lěta zaplaćić. Knihičišćeńnja je tak derje wuhotowana, a tak praktiscey zřadowana, zo móže z kóždej drugej provincialnej čišćeńnju konkurrirować, haj wona je w cyłej prowincy jenička, kotraž muzikalije čišći. W njej tež wjele Němcow čišćeć dawa a na tajke wašnje jeje dobrobyt trochu přisporjeja. A zo je wona za swobodne rozwiwanje serbskeje literatury najmóćniša podpjerarka, je z teho zjawnje widžeć, zo je so w přěních štyrjoch lě-

tach jejneho wobstaća jeničey w njej wjacj serbskich literarskich produktow čišćało, dyžli je w prjedawšich 15 lětach we wšitkich druhich čišćeńnjach w hromadže wušło. A kaž so zda, budže jich w druhim štyrilěću hišće wjacj

W l. 1876 počachu serbscy studentojo měšačnik „Lipa Serbska“ wudawać, kotrejž redakciju w oktobru 1878 Smolef na so wza, faktiski redaktor je runje stud. theol. kath. J. Bart. Z l. 1881 pola Smolerja „Serbski Hospodař“. časopis za serbskich ratarjow wukhadźa.

Pisane we Wařawje wot 21.—31. Měrc 1881.

Epilog.

Štóz by so hišće dale wo Smolerjowej wšelakej drugej džělawasći na polu lužisko-serbskeje narodnosće powědać měło, to chcemy druhi raz wspomnić. Tudy chcemy našich čitarjow jenož hišće na to pokazać, zo je so Smolef w Měrcu 1881 hižom 65 lět stary — do Wařawy podał, zo by z pomocu pólskich pobratrow pruskim Serbam ze zatrašneje duchowneje nuzy pomhał. Mjenujcy w pruskich Serbach je w tu khwilu 10 duchownych městnow wuprózdnjenych a jelizo so te w tutym a přichodnym léce ze serbskimi duchownymi njewobsadza, potom wyšnosć Němcow za nje tyknje, a 10 serbskich wosadow so přeněmči. Serbja sami dla wotstronjenja tajkeje strašnosće w tu khwilu žanych duchownych njemaja, ale z česko-słowjanskeho duchownstwa móže Serbstwo potrjebnu ličbu duchownych dostać. K jich přesydlenju do Łužicy a k jich připrawjenju za serbske duchowne města je pak hnydom tejkó pjenjez trjeba, kaž jich Serbowje sami zwjesé njemóža. Duž su po radže swojeho pólskeho přećela, adwokata Parczewskeho, a z poručenjom sławneho pólskeho spisaćela J. I. Kraszewskeho Smolerja do Pólskeje pósłali, zo by tam pomoc namakał a z tajkej pomocu Serbow wot jich nětčišeje strašneje nuzy wumóhl.

Napisano we Wařawje wot 21.—31. Měrc 1881.

Jan Ernst Smolef.

Serbske wobydleřstwo w Budyšinje w spočatku 15. lětstotka.

Wot dra. Jakuba Wjacławaka.

Budyšin, z wopředka małe wobronjene městačko abo lěpje wjeska, natwarjeny wot našich serbskich prawótcow, bě najprjedy tež jenož wot tutych wobydleny. Tak zwosta to lětstotki dolho. Ale hdyž němski kejžor Ota I. we wójnje ze Serbami sebi twjerde městna pytaše, z kotrychž mohł dale přećiwo Serbam wojować, natwari w Budyšinje, tak powjedaju nam chroniki, twjerdžiznu, pozdžišo Ortenburg mjenowanu. Z dobow pósła do tuteje twjerdžizny němsku wobsadku. Z tym přičežechu přeni Němcy do dotal serbskeho Budyšina. Pozdžiši němscy kejžorowje, kotřiž tehorunja ze Serbami wójny wjedžechu, spytowachu tež křesćanstwo do serbskeho kraja zawjesć a sćezechu tohodla němskich kolonistow do kraja, kotřiž so wězo předewšěm do městow tlóčachu. Kaž wšudžom, tak sta so tež w Budyšinje, zo Němcy Serbow bórzy po ličbje přesáhnychu. Budyšin pak bu z tutym připućowanjom kolonistow stajnje wjetši a wjetši, a Němcy, kotřiž ze Serbami hromadže bydlić njechachu, tutych po něčim z měsćanskich murjow wutlóčichu. Serbja, stajnje měř lubujo a njeradži wojujo, pytachu sebi z wonka měsćanskich murjow nowe bydla a twarjachu sebi nowe statoki. Tak rozemimy, zo so na kóncu srjedźneho wěka předměsto Budyšina „serbske předměsto“ mjenowaše.

Z pomocu dawkowych lisćinow, tak mjenowanych „Geschoßbücher“ sym spytał ličbu serbskich wobydlerjow w Budyšinje w započatku 15. lětstotka wobličić. Njejsu drje w tutych lisćinach jako Serbja woznamjenjeni, tola myslu, zo je so mi po swójbny mjenje dawki dawarja abo po jeho pokhodže (t. r. po městnu, z wotkelž je do Budyšina přičahnył), poradžilo, ličbu Serbow nimale z wěstosću wuslědžić. Tabela na přichodnej stronje njech moje wobličowanje bliže rozjasni.

Z tuteho přehlada widžimy, zo měješe Budyšin wokoło lěta 1408 něhdže 347 serbskich hospodařstwow z 1909 wosobami, to je 35, 8 procentow wšitkich wobydlerjow, potajkim wjac dyžli třećinu Serbow. Přispomniě tu dyrbjtu, zo měješe Budyšin po mojich wobličowanjach tehdom wšo hromadže 5335 wobydleri. Zo Serbja woprawdže před přikhadzacyimi Němcami do předměsta Budyšina wotstupowachu, widžimy z toho, zo bě w nutřkownym měsće 94 serb-

Dawkdawarjo	Serbske hospodařstwo		Ličba serb. wobydler.	
	nutřkow- neho města	wonkow- neho města	nutřkow- neho města	wonkow- neho města
a) z eserbskim swójb. mjen.	54	129	297	710
b) Serbske wjesne jako swójb. mjeno	40	124	220	682
	94	253	517	1392
	347 hospodařstwow		1909 wobydlerjow.	

skich hospodařstwow z 517 wosobami, we wonkownym pak 253 hospodařstwow z 1392 wosobami. Abo po procentach přińdže 9,8 procentow na město za murjemi a 26 procentow na město před murjemi. W nutřkownym měsće běše wosebje „Serbska wulica“, w kotrejž najwjacy Serbow bydleše, po čimž je tež swoje mjeno dóstała.

So samo rozemi, zo mnozy z tutech Serbow njeběchu w Budyšinje samym rodźeni, ale zo běchu, jeli nic runje sami, tola jich starši a prastarši do Budyšina přičahnyli. Zajimawe je zhonić, z kotrych kónčinow serbskeho kraja abo z kotrych serbskich wosadow běchu tući připućowali. To praja nam jich swójbne mjena, kotrež su mnohim z nich date po wsy abo wjesy, z kotrejež do města přičahnjachu. Tak widźimy, zo tehdy Budyšscy Serbja ze sěchowacych wosadow pokhadzachu: z Bartskeje 3 (wosoby abo swójbny), z Budyškeje 26, z Husčanskeje 6, z Hodźijskeje 9, z Hućinjskeje 2, z Bukečanskeje 4, z (Mało-)Budyšinskeje 1, z Klukšanskeje 6, z Malešanskeje 3, z Minakalskeje 6, z Njeswaćidlskeje 11, z Budestečanskeje 4, z Poršiskeje 3, z Radwošskeje 5, z Hornjo-Wujězdžanskeje 3, z Wjelečanskeje 4. Dale pokhadzachu z wosadow Lubijskeho wokrjesa: z Bukečanskeje 3 a z Ketličanskeje 4, a z wosadow Kamjenskeho wokrjesa: z Krósćičanskeje 3, z Wosličanskeje 3, z Ralbičanskeje 2 a z Wotrowskeje 2. Z tutoho zestajenja spóznamamy, zo wosebje z wosadow blisko Budyšina wjacy Serbow do města čahaše, dyžli z dalšich. To pak je tež cyle zrozumliwe. Jenož Njeswaćidlo čini tu wuzwaće ze swojej wysokej ličbu 11 wosobow abo swójbow.

Što pak bě wina, zo mnbhi krasnu éichu wjesku z lubydom domčkom a kćéjatymi polemi wopušeći a swoje zbožo w měsće pytaše? Winy běchu wšelake. Dwě z nich pak

chcemy sebi bliže wobhladać. Pola toho abo tamneho běše to nadžija, zo w měsće wjetše zamoženje docpije, hač je jemu to w ratařstwje móžno. Ale časćiša přičina bě sčehowaca: W času do 14. lětstotka wědžeše serbski rólnik, zo wšě čezje ratařstwa njese za swoju džědžičnu zemju a za wosobinsku swobodu. Tola wot tutoho časa (snadž hižo něšto prjedy) dyrbjese ratař pódlu swojich starodawnych čezow tež nowe přislušnosće dopjelnjeć a k tomu zemju wobdželać jenož jako poddan w hrodže sedžaceho zemjana, kotryž dawk žadaše. Tuž mnohi radšo wšo stejo a ležo wostaji a pytaše w blizkim Budyšinje swoje zbožo.

Nimo měry zajimawe by hišće było wuslědźić, kajke rjemjesla wosebje Serbja w Budyšinje wukonjowachu. Znate je, zo w něšto pozdžišim času Němcy z hidu na Serbow w měsće zhladowachu a skónčnje to docpichu, zo žadyn njesmědžeše z mištrom być, jeli njemóžeše dopokazać, zo njeje serbskeho pokhoda. W tutym našim času to po zdaću w Budyšinje hišće njeplačeše. Tola hač dotal njejsmy hišće žanych kužołow wuslědžili, kotrež bychu nam na tole prašenje wotmolwiše. Nimale z wěstosću pak móžemy prajić, zo Serbja wosebje w předměsće Budyšina tež husto dosć jako ratařo swój khlěb jědžachu.

Njechamy nadžije spuścić, zo nam přichod hišće lěpše žórła za wšě tute prašenja wukopa a zo potom wjaczy zhonimy wo našich něhdy w Budyšinje bydlacych prjedowni-

Dwě basniskej drobnostey.

Podal Bogumił Śwjela-Dešański.

We swojich zběrkach namakach je přehladujo dwě zajimawej basniskej drobnostey: 1. Dwaj spěwaj našeho sławného basnika Handrija Zejlerja. 2. Ludowy žort z Wochoz, kotrež tu zjawnosći přepodawam.

1. Spěwaj Handrija Zejlerja.

Tutej Zejlerjowej pěsni, kotrež sym, jeli so njemylu, wot k. wučerja Nowotneho, syna něhdušeho Sprječanskeho fararja (1860—73), před lětami dostał, njejsym w „Zhromadženych spisach Handrija Zejlerja“ namakał; tuž jej jow wozjewjam a to nic jenož po słowje, ale tež po prawopisu originala, zo bych raz z tym našim čitarjam pokazał, kajki měješe naš wulki basnik Zejler wokoło lěta 1860 prawopis. Pismiki originala na loppjenu w folio su lačanske kach.

a) Bostijowe merzjanje
aby

sadowa wacha a wesni huley.

Bostij:

Aha, aha! ja slyšu žno,
Mój sad wam 'lowi tzi.
Haj haj! to by so hodžilo,
Wšo byšće zedrjeli.
Slówki, krušwy, kneske jabluka
Ljetsa huste pšez plót wisaja.
Mjesačk swjeći! pjeknje widzić je!
Tajku składnosć wy sej zhladaće.

Djas hól, djas hól! ja młóću was
Hač rjap wam ropoce.
Nó nó, ja chcu wam tyknyć pras,
Wy welki šijate.

Sedma kaznja, twoje rimanja
Tajkich khadlow nihdy njestróža.
Ach, kak je to našich časach zlje,
Njehdy nebjě tajke laženje.

Tu maš, tu maš! pšec bliže du,
Haj, ja was roztorham.
Hola! što je? ja zawinu
Wam šiju hawronam.

To so wjeri, waše wšitko je,
Koždy worysk wšudžom pytněće.
Hišće spjewa banda zežrana;
Jastwo, hela budže waša zda.

Chce chce! chce chce! ja pušću psa,
Hač dom so nimaće.
Oho, ja mam tež wotročka,
Wón z flintu nydom dže.

Krasne kusy, su to pačérje?
Nej was hajnba proscje do šije?
Puknyć móhl so z hnjewom na blaku,
Mašli holcu aby zahrodu.

b.) Wjesni hóley.

Ta nóć, ta nóć, kak čišinko
Swój měř nam poskići,
Wšo spi, je mučně k měřej šlo,

Spěw naš pak wotući;
 Swětłe wězdy, módre njebjesa
 Z miłym wokom k zemi hladaja —
 Jasny wodźeř wězdam předy dže,
 Rozswětluje hona njebjeske.

Spěw naš, spěw naš, wón zwjes'li nas
 A zynk nóc roznjese,
 Štó wje sej namkać rjenši čas
 Za duše nuterne?

Wajchtař spěwa, wjesku překhodža,
 Złóštnych ludźi rukam wobara,
 Bóh pak wróca strach a njezbožje,
 Jeho khwala naše khěrlušje.

Jow hatk, o hlaj, kak jasnu stwu
 Je dał tym wězdźičkam.
 Tu kić, tam sad při měsačku
 So blychći k njebjesam.

Złote plody wy so krasniće,
 Kóždy štomik poľny darow je,
 Sy ty zemja tak hlej bohata,
 Što b'dža dawać haklej njebjesa?

O nóc, twój scěn a swětlina,
 Twój měř tak rjany je,
 Dže je, dže je ta zahroda,
 Kiž pornjo wězdam kće?
 Lěnik přespi nócne rjanosće,
 Hramnik česći mamon, blychćenje,
 Wězdny wječor kšewi wutrobu
 Wedže k bohu mysl čućiwu.

2. Ludowy žort.

Wokoło 1890 su we Wochozach hóley jutrowničku nócny žort scínili a wěstemu K o p y r e j kólnju powalili a wotnjesli. Wón hrěšeše so na wěsteho Kristla, kotryž pak bě na tej wěcy njewinowaty. Pěsnička je z dohom pokazmo, kak je ludowy duch tež we našim času hišće žiwy. Spěw je jedyn młody Wochožan hromadu spraskał; ja sebi jón wotpisach, hdyž běch tam z fararjom.

Sobotu w noci
 bě wulke wjesele;
 pola Kopyrec nana
 pak wulke njezbože.
 Kopyr z měrom spi,
 jeho torož žri
 wón sej z teho dale
 ničo njemysli.

Jutrowničku rano,
 hdyž Kopyr stanyl je,
 z khěže won wustupi,
 nětk pak wón widžeše,
 zo torož je so walił,
 kiž stejał wjele lét.

Pońdžeze pak rano
 hdyž Kopyr stanyl je,
 črije sej namaza
 howzy sej zwobuwa
 a sej mizu trochu
 z ščětku huklapa.
 Hnydom bě pak pońno,
 wok'ło jidnačich,
 dže wón swój runy pué
 do Hamera nutř
 Hamtředstějarec nanej:
 „Dži a Kristela wuč!“
 „Što dha je won činił?“ —
 „Wón je mi powalił,
 hlaj, moj torož tam,
 kotryž sym sam twarił,
 dał sebi procu sam.
 Njebě jara drohi,
 měješe štyri nohi,
 wěrch pak bě wot deskow,
 hromadu zbitych kleskow.
 Pod nim sym ja wažil
 swoje čelata;
 z nimi sym so drožil
 Bělkowskim řěznikam.
 Woni su so mi smjali,

zo smy je tunjo dali,
 a ta powjesé nět
 dže přez cyly swět.

Na to džěše hamtřed-
 k Melcherjej. [stejař
 Wón wšak wjedžeć chcyše,
 kak z tej wěcu je;
 tón pak jemu džěše,
 zo su to strowe lžě:
 tón torož njebě wjatsi
 hač ložo mandželske.

Na to džěše hamtřed-
 k Kristlej. [stejař
 Wón chcyše rady wjedžeć,
 hač so 'mu wuznaje.
 Tón pak 'mu poča škrěćeć,
 zo za to njemóže.
 Jako wón domoj džěše,
 knjez nócný trubješe,
 a zegeř džesać běše,
 toć domoj khwataše.

So chcemy džělić nětko
 wot teho toroža
 a chcemy čakać lětko
 za nana Kopyra:
 Kaž to so stało je,
 tak budže zabyte:
 torož je zaplaćeny,
 Kristl jón walił njej.
 To byli druzy kundži,
 tych bě to dyrdomdej.
 Te chytře su se smjali
 a jom' se šcerili.
 Kristl pak zrudny khodži
 a wo nic njerodži.
 Wot teho wšeho moja
 je štučka sčinjena.

Rěčespytne drobnostki.

Piše Jurij Libš.

Pokračowanje)

Přebywać, sich aufhalten, verweilen, seinen Wohnsitz haben irgendwo (něhdže). Po prawom je přebywać po 5. konjugaciji dokonjane słowjeso, tola je so zmysl khětro přemjenil, tak zo je so na być, bywać existere, existieren, zabyło, tuž so twori: přebywaše, **budu** přebywać, nic aorist: přebywa a nic fut.: přebywam. Tajkich wuwzaćow je jara mnoho a to je cyle zrozmyliwe; hižom nowy zmysl přebywać, t. r. dolhi čas něhdže być, žiwy być, bydlić, je dospołnje trajacy, tuž bjez džiwa, zo je so tež twórba dyrbjała po tym zložować, tak zo je tu mohł rjec duch, znutřkowny wuznam, dobył nad zwonkowej twórbu, potajkim: přebywam přítomny čas, nic wokomiknity přichod a tehodla tež fut. z budu a praeteritum jako imperfekt z kóncowku 3. wosoby sing. **-aše-**: přebywaše. — Pful ma tež: přebywować po 6. konj., tola je to zbytkne. Zabywam, imperfektum, (njedok.), ich vergesse, ale tež: pozabywam (-aše) njed. nach und nach vergessen; wotbywam koho, njed., abtun, abfertigen Jmdn., ale tež powotbywam, njed., nach und nach abfertigen; dobywam, njed., gewinne, siege, ale tež wotdobywam, njed., durch Gewinnen (Siegen) entreißen Jdm. (komu), předobywam (-aše) njed., so přez lěs, sich den Weg d. d. Wald bahnen; wubywam, (njed.), sich vermindern; nabywać čoho, (pjenjez), (njed.), gewinnen, erwerben (Geld); dobywać, (njed.) bis zum Ende sein, bleiben, ausharren. Najskerje su wšě zestajanki słowjesa bywać imperfektiva, dokelž so bywać skoro jeno jako pomocne słowjeso naloža, werden, k tworjenju passiva, z rědka so jako iterativum k być naloža. Tuž je so zmysl zestajenkwot wot přěnjetneho być jara zdalił, wosebje dokelž je husto transitivny.

To plaći tež wo jara mnohich druhich słowjesach, samo wo jednorych, kaž dać. Zapisane a k rucy mam něhdže scěhowace. (Přir. Libš, Syntax, str. 32.). Luk. 10, 40: zo mi moja sotra samej poslužeć **da** (Łusčanski, -Hórnik), evang.: zo moja sotra wostajiwši mje **da** mi samej služić, něm. läßt, česk. a pólsk. matej tu perfekt po grichiskim. Zmysl pak sebi žada po zwisku praesens, tuž mamy **da** za praesens po twórbje a po zmyslu. Runje tak Matej 5, 45. evang. slónceo **da** skhadžeć a **dawa** dešć; tu je jara derje rozeznawane mjez zmyslom němskeho lassen (dać)

a geben (dawać), senden. — Stać, steji, stehen; wobstać (dok. a njedok.), studowacy wobsteji (fut.), wobsta (aor.) pruhowanje, bestehen die Prüfung, ale njed. woda wobsteji (praes.) z wodźika a z kislika, zamoženje wobsteješe (imperfektum) z kubla a z hotowych pjenjez; přistejeć (přistać) njedok., gut anstehen, drasta jemu přisteješe, das Kleid stand ihm gut an, pašte gut. — Připowěda so nawoženja, wird aufgebeten (proclamatur), njedok.; hakle wotpřipowěda, dokonjane. — Přisahać, njed., schwören, sahać, lang ausstrecken, při přisahanju so ruka wupřescera k swědčenju; dosahać njed., (hin)reichen, genügen, Připosluchać, njed., zuhören; posluchać a poskhać, njed., hören, gehorchen, sluchać = horchen, lauschen, tuž rozdžěl zmysla. Ale cyle prawidłowne: słyšeć (ndk.), zasłyšeć dok., hören. — Zadžeržeć so, imp., njed., sich betragen, hdyž moralisku powahu nastupa, ale hdyž ma zmysl: sieh irgendwo aufhalten (lange), je dokonjane: w cuzym blaku so rad dolho njezadžerži, aor.: tam so jara krótki čas zadžerža, er blieb dort nur kurze Zeit, ale: dobre džěčo so derje zadžerži, zadžeržeše; tola: hubjena puć jeho zadžerža (wotdžerža), 3. konjug., dokonj., der schlechte Weg hielt ihn zurück (ab), verzögerte ihn. — Nasadžec so z kim (njedk.), sich mit Jdm. befassen (einlassen), hačrunje so sadžec jako jednore slowjeso trjeba.

Stawać, iterativ. njed., z wjetša; aufstehen, zlehnjene žito zaso stawa (fut. a aorist: zestawam, -wa, dok.), das lagernde Getreide steht wieder auf; postawam (dok.) versuche aufzustehen, khory postawa (z loža), ale dyrbješe so zaso lehnyć. Ale skoro wšě druhe zestajanki wostanu njedok.: powustawam, (ndk.), nach u. nach müde w.; wustawać (ndk.), (ich) werde müde, ale tež powustawam, (ndk.), nach u. nach müde w.; nastawać (ndk.) werden entstehen; dostawać (ndk.) erhalten, empfangen; přestawać (aufhören), tež popřestawać (ndk.) wopřestawać (ndk.), stary dale bóle powustawaše, tež ndk., ward nach u. nach langsamer; zastawać (ndk.) stehen bleiben, tež pozastawaše, (ndk.) blieb hie u. da stehen, von Zeit zu Zeit stehen; wostawać (ndk.) bleiben, verbleiben, tež: powostawać (ndk.) sich ein wenig verweilen. Ale nastawać so dok.: mučny, hdyž jeho husto wolachu, so nastawa (dokon., aorist), der Müde, als (weil) man oft rief (weckte), ward überdrüssig, bekam es satt (immer wieder) aufzustehen; wotestawać (ndk.), abstechen (čorna barba wot běleje).

Dawać (iter., njed.), geben; dodawać (dok.), zu Ende geben, das Geben beendigen, ale předawać (ndk.), ver-

kaufen (prodere), popředawać pak je tola dokonjane; podawać, we zmyslu: eine kurze Zeit geben: bohaty **khwilku** khudym podawa (aor.) jałmožnu, ale so bórzy nadawa (aor.), der Reiche gab eine **kurze Frist** Almosen, tola we zmyslu: podawać komu npř. cyhele na třechu, reichen, hinreichen, je njed.; podawaše; wodawać (njed.), vergeben (hrěchi, d. Sünden).

Zaležeć so (ndk.), to so tebi njezaleži, das gehört sich nicht für dich, non decet te, pohoně sej zaleža (aor.), der Kutscher verschlief sich (d. Zeit). Tuž Pful. słownik ma zpytkne: mi na tym zalěhuje.

W obsedžeć (ndk.), besitzen, possidere, hačrunje zestajanka słowjesa sedžeć.

Stajeć (5. konj. iter. njedok.) stellen; ale tež njedok.: přistajeć (čeledź), das Gesinde anstellen, mieten, přistajaca žona čeledź přistaješe, bur sej čeledź přistaješe, po 5 konj., přistaji sej čeledź aor. po 4. konjug.; wostajeć übrigglassen, njedk.; ale n. př. přistajam delski, wotstajam deski, dokonjane. Wustajeć komu zmylki (njedok.) Fehler ausstellen, (lěpje porokować) aussetzen, Móc njedok., ale tež: zamóc njedok., vermögen, zamožeše mnoho vermochte viel; cyle wěsće dok.: přemoc, überwinden.

Stupać, iter. njedok., treten, schreiten; ale tež nastupać, betreffen, sich beziehen worauf (attinere) je njedok., štož jeho nastupaše, was ihn betraf. Ale zestupać so dok.

Słušeć, gehören, njedk., ale tež přisłušeć njedok. to jemu słušeše, runje tak: přisłušeše, das gehörte ihm. Zmysl samsny, jeno zesylnjeny: zradować so a radować so, frohlocken so husto pornjo sebi jako ndk. trjeba, tola lěpje: zradować so dok. a jeno radować so jako ndk. Podobnje tež mnozy pisaju: wopytaše, rozžohnowaše so; wopytać je dok., tuž wopytować ndk; rozžohnować so, sich verabschieden, tu je wězo přenjetny zmysl khětro woslabnyl — žohnować — tuž ma so rozžohnować skoro za samostatne, njedok. słowjeso a na žohnowanje so wjacj njedžiwa. Pol. tež žegnać się z kim, sich verabschieden.

Přescěhać, verfolgen, zwjetša ndk. njepräcel njepräcela přescěhaše, simplex scěhać serbsč. njeznaje, tuž je po hłownym prawidle přescěhać trajace a ndk. Pful ma tež za zmysl němskeho verfolgen, persequi, wospjetowacu twórbu přescěhować, tola je to jeno iterativum k twórbje přescěhać, kiž je cyle wěsće durativum; hinak ma so ze słowjesom přescěhnyć (tež přescáhnyć) II. konj., to je cyle wěsće do-

konjane slowjeso a dyrbi so njedok. tworić po 6. konj.: pře-
sčěhować, überholen beim Gehen.

Hłosować, stimmen (Stimmen abgeben, parlament.), njed., ale tež njed. přihłosować, zustimmen pře-
čel jemu přihłosowaše, stimamte ihm zu, gab ihm recht.

Wězo w nastupanju pomjenowanych a podobnych
slowjesow ani serbske narěče ani spisowačeljo cyle přez-
jenu njejsu. Z přenja je lud hižom při wuknyl, tež
wot slowjesow, kiž su cyle wšěće dokonjane, přichod
z budu tworić: budu přińe, tuž tež přińdžeše; samo we star-
šich narodnych pěsnjach. Tuž bjez džiwa, zo so tež spi-
sowačeljo mylić dachu, wosebje hdyž druhich slowjan-
skich rěcow* njeznajachu a laćanšćinu, grichišćinu, fran-
cowšćinu, hebrejšćinu, kiž wězo maja jednore futurum,
bjez zložjenja wjačy slowow, jeno z pomocu němčiny
wuknjechu. Stara němčina a gotišćina matej hišće jedno-
slowne futurum, ale po něčim so to z němskeje pismow-
neje rěče zhubi (přir. Muka, Laut- u. Formenlehre, str.
604 a sčěh.), tola něm. lud tež husto praji: ich komme
morgen, tež: ich komme über's Jahr, a nic jeno: ich werde
kommen. Cyle podobnje kaž tu pola slowjesa žada sej
zmysl swoje wosebite twórby tež pola wěcownikow. Komu
su njeznate wosebite kóncowki za žiwe a nježiwe, rozomne a
njerozomne předmjety! Na př. wojacy, ale: wolojane
wojaki. Druhe rěče tak dokładnje a rjenje po zmyslu jara
z ředka rozeznawaju a jeno z ředka za kóždy zmysl hinaše
twórby naložuju, lać. n. př. i abo e w ablativje sing., i pola
participijow, hdyž so jako adjektiva naložēja, e, hdyž je
slowo jako wěcownik trjebane: a sapiente, wot mudrowea,
ale a sapienti viro.

Česki rěčespytnik Bartoš we swojej jara «dobrej
skladbje** (str. 87) wosebje na to džiwa, hač je njezastajane
slowjeso trajace abo wospjetowace. Tola, štož wěc samu
nastupa, je z jeho prawidlom nimale runje to prajene, štož
druzy z krótka z teje zasady wuprajeja: Hdyž so njedoko-
njane slowjeso zloži z předsuwku, přemjeni so do doko-
njaneho. Ma-li so nětko z dokonjaneho slowjesa zaso nje-
dokonjane tworić, dyrbi so zestajene dokonjane slowjeso
do jeneje z dalších sčěhowacych konjugacijow přesadzić;
ale tak iterowane slowjeso njeje njedok., jelizo so w tutej
dalšej konjugaciji hižom jako njezastajane trjeba. Při-
klady: hić I. konj.: zeńe (syte žito zeńdže), dok., njedok.:
skhadžeć 5. konj.; pjec: dopjec dok., dopjekować 6. konj.
njed. Ale njesé, nd., donjesé dk.; tola: domosyć njeje
njedok., dokelž so nosyć jako simplex samostatnje trjeba,

tuž donošu, fut., wón donosy, aor.; lěze, I. konj. njed., lazyé 4. konj. njed., ale dołazyé dk. Wjezéc, wozyé nd., do-wozyé dk. Wuwzaća su n. př. jimać, ndk., ale tež: přiji-mać, zajimać, ndk., najskerje tehodla, dokelž wzac, při-wzac po I. konj. je dokonjane, a dokelž so simplex po I. konj. wjacy w serbsčínje njetrjeba. Na wšitke pady móže jeno słownik džiwać.

We **stajnych** wjazbach so husto naloži město itera-tiva jeno jednore durativum: mydło wjezéc, sich still davon entfernen; er pflegte sich still zu entfernen, entfernte sich oft still njerěka: husto mydło wjezeše, ale lěpje: by husto mydło wjezł, praesens nic: husto mydło wozy, ale: husto mydło wjeze. Mydło wozy by jeno přenjetny zmysl měło: er führt (zu Wagen) Seife. Mi lěze na mysle, es drängt sich mir der Gedanke auf, ale nic: to mi husto na mysle lazy (iterat.), za to jeno: to mi husto na m. m. lěze. Tola so praji: mi z mysli wupadnje, ale tež: z mysli pada. Kokoš njese jeja, legt Eier, nic: nosy, nosy by snadž rěkało: roznosy, verschleppt, fut. :kury budža zaso derje njese, ale tež: ponjesu, hewak verba movendi přichod z po- tworja. Kubło njese pjenjezy, das Gut trägt Geld, nic: nosy; pěsk so z hory wjeze (sypa), nic wozy, der Sand rollt (rinnt) herab; deščik so lětsa husto dže (nic: khodži); po tej hrjebi husto woda běži (nic: běha).

Hłowny rozdžěl mjez dokonjanymi a nje-dokonjanymi słowjesami je tón, zo so z dokonjanymi čin jeno z krótka woznamjenja, z njedokonjanymi pak tež wopisuje, rozsudža. To plaći wězo najbóle wo twórbach zańdženého časa, ale podobnje tež wo twórbach přitomného a přichodného časa. Dale woznamjeni njedokonjane, přede wšěm wospjetowace słowjeso, často, zo so čin pospytuje. Příklady to wujasnjeja.

1. Čin so rozsudža. Štó je džensa časnik na čahowal? Z tym so prašamy nic jeno za wosobu, kotraž je časnik na čahnyla, ale hišće bóle chcemy z tym prajić, čehodla so tak prašamy. Prašacy ma na myslach, zo je časnik pak špatnje, pak derje načehnjeny. Štó je tole kupował? Prašacy so chce wjedžeć, hač droho abo tunjo. Hdy by so jeno za tym chcyl woprašěć, štó je to kupil, by prajil: Štó je kupil?, nic: kupował. Štó je dwór zamkal? Hospodař so praša, hdyž snadž njeje dozamknjeny. Štó tu (tak) khodžeše, běhaše? — Němska řeč ma mnoho srědkow, zo by tutón něžny rozdžěl mjez dokonjanym a njedokonjanym słowjesom wuprajila, ale žadyn cyle njedosaha. Welcher Unberufene hat die Uhr auf-

gezogen? Wer hat sich herbeigelassen, wem ist es eingefallen, wer hat sich erdreistet, a pod. die Uhr aufzuziehen? Ale z tutymi wopisanjemi Němc hižo da spóznać, zo so jemu něšto na načehnjenju njespodoba, to pak serbske „načahował“ hišće njepraji. Nawopak, hdyž n. př. bě časnik wčera špatnje načehnjeny, džensa pak derje, móže město džensa tola tež prajić: Štó dha je (džensa) časnik načahował? A při tym sebi mysli, zo časnik džensa derje dže, zo je potajkim džensa derje načehnjeny.

Serbšćina potajkim ma tu móc, z jeničkim slowjesom nic jeno čin woznamjenić, ale tež z dobom wuprajić, zo chce rěčacy tutón čin rozsudzić. Wosebje wězo to plaći wo formach zańdženosće, tola tež wo twórbach přitomneho a přichodneho časa. Štó je tónle nastawk pisał? (durativum) nic: napisał, hdyž chcemy nastawk pak za dobry pak za njepřihodny spóznać. Hdyž so wosebje džiwa na wulke wobćežnosće čina abo džěła, kotrež ma so přichodnje dokonjeć, nałoža so radšo njedokonjane hač dokonjane slowjeso. Štó budže tón časopis wudawać? Štó budže tu knihu pisać? Štó budže tu cyrkej twarić? We wšěch tych padach hižo rěčacy do časa sudzi, kak wobćežne a napinace džěło budže, tehodla njepraji: wuda, napisa, natwari. Tute wokomiknite (dokon.) slowjesa bychu jeno čin sam woznamjenile, njebychu pak jeho bliže wopisale a na to pokazowale, zo budže wobćežny, wulki, wuspěšny. Wězo cyle njestroniscy (neutralnje) tajka přichodna twórba so wo činu njewupraja, tola dyrbi němčina tež tu wopisować a skoro přeco wjacjacy hač jene słowo nałožeć: Wer wird im Stande sein, wer wird geeignet sein atd. das zu tun.

2. Wospjetowace slowjeso husto wupraja, zo so čin pospytuje abo njewuwjedže. Tajke verbum de conatu — wě jeno imperfectum de conatu — mamy husto, hdyž so wopisuje strach, hroza, njezbože, kotremuž chce štó wučeknyć. Padnjeny stawaše, ale njedostany, der gefallene versuchte aufzustehen, aber vermochte nicht mehr ganz aufzustehen; praesens: stawa, ale njemóže stanyć, versucht aufzustehen, kann aber nicht aufstehen. Sisyfus waleše kamjeń na horu, ale njedowali jeho, płowacy ponórješe so (ponórja so), ale njepodnóri so; der Schwimmende tauchte unter, aber tauchte nicht ganz unter, t. r. wón so prócowaše, zo by so njepónórił, a tež so njepónóri. Přimaše so brjoha, ale so njezdopřimny: padaše (do.) njedopadny; .tepješe so, njezatepi so; hońtwjer wolaše za psom, ale njedowoła jeho, versucht den Hund herbeizurufen, aber er er-

reichte es durch sein Rufen nicht. Při tym je važne, zo so na zwisk zmýsla džiwa; hižo tute krótke príklady pokazuja, zo dyrbja druge řeče wjele wopisować, štož Serb — Słowjan z jeničkim słowjesom jara z krótka, jasnje a nawočnje wupraji.

Póla słowjesow, kiž same na sebi pospytowanje woznamjenja, njetrjeba so iterativum naložec, tola smě so to činić a wězo dyrbi so to činić, hdyž so pospytanje wjele króc stawa a z wjetšim napinanjom wobnowja. Skičić komu što, Jmdn. etwas anbieten; potykować komu što, Jmdn. unterschieben; spytać, pospytać, versuchen; khromy pospyta nastupić na złamanu nohu, versuchte es einmal; ale chcemy-li prajić, zo je to hižo wjacý króc pospytał, dha je lěpje a jasniše, hdyž so iterativum naloža: tři dny (króc) hižo pospytowaše. Kupe sadžeše wjacý króc na konja 100 toleř, bot mehrmals, mjenje dobre: sadži. Tu a tam ma tež němčina dobry krótki wuraz, n. př. pos zajaca loješe, ale njepopadny, der Hund haschte den Hasen, aber fing ihn nicht.

Verba de conatu so tworja z předsuwkami: za, po a podob. hdyž so z iterativom zložuja: do něsće zatepješe, ale njezatepi, zaswěćeše, ale njezaswěći; husto wěso tajke słowjesa tež jako dokonjane wuprajeja, pospyt: zawora, ale njedowora, začita sadu, ale njedočita jeje. Tola w tych padach džiwamy bóle jeno na to, zo něchtó **započína**, nic pak na to, hač móže, hač dokonja čin tež skónčić. Tuž tajke njedokonjane wokomiknite twórby sem nješlušēja, směmy tež wo wučenym prajić: wón list zapisa, začita — ale njedopisa atd., a tola na tym njedwěljujemy, hač móže jón dopisać, nawopak, je nam cyle wěste, zo jón tež dopisać dokonja. Tuž tajke słowjesa z předsuwkami za, po, jeno započće čina woznamjeja, z rědka tež pospyt.

Hólcěj so wócy tak dowěriwje blyšćeštej, des Knaben Augen, die Augen des Knaben, rědšo: dem Knaben leuchteten die Augen so vertrauensvoll. Serb ma w tajkich padach radšo dativus commodi (possessivus) dawak zajimowanja dyžli gen. possessivus, lědma hdy: hólcowej woći so tak blyšćeštej. Łaćansčcina ma skerje genit. hač dativ.

Hdys a hdys na časnik pohla da, von Zeit zu Zeit sah er auf die Uhr. Wěso steji w tajkich padach tež iterativum, dokelž pak hdys a hdys hižo jasnje woznamjenja, zo je so to husějšo stalo, njeje iterativa nuznje trjeba. Serbski wšak móže rěkać pak: pohladowaše na časnik

bjez adverba abo: hdys a hdys pohlada, abo tež: hdys a hdys pohladowaše; tola Něme može to jeno z pomocu partiklow, n. př. öfters, von Zeit zu Zeit; wiederholt a pod. wuprajić.

Dopowjedajtaj sebi z knjezom, Pful: so; tola tež dativ sej so slyši, verständigt euch mit dem Herrn durch eine volle (vollständige) Aussprache: Wonaj sej dopowjedastaj (dorěčeštaj), tak so tež husto praji, hdyž sej prjedy čłowjekaj njejtaj dorozymiloj, nach einem Mißverständnis haben sie sich nun durch volle Aussprache verständigt, sich ganz verstanden.

To so wohladam, ich lehne das ab, mag davon nichts wissen, tež: do toho, do teje wěcy so wohladam (Pful nima), ich danke dafür (ablehnend), serbski nic derje: dźakujete so toho. Wohladam so, zo budu to činić, zo bych to činił, ich lehne ab es zu tun. Tola je tuta wjazba trochu wšědna, trivialna, přistojnišo so praji: njerodžu wo to, tež: něčeho (geñ.). Wón so do njeho wohlada, er mag von ihm nichts wissen, mag ihn nicht. — Tuto wohlada je praesens, wohladać njedok., dokelž je so zmysł khětro wot přenjeho zdalił.

Tón, na kotrehož je so zarěčalo, der Angesprochene (Angesprochene); serbski so lědma hinak, něm. jeničke słowo derje wuprajić hodži, dokelž rěka: na koho zarěčec, nic pak: někoho zarěčec. Pful nima: Jemandem anreden, ansprechen, alloquent; přecel na mnje (přecelnje) zarěča, sprach mich freundlich an. — Někoho zarěčec, durch Reden bewältigen, (Pful ma), nětko něm. husto: niederreden (durch Dauerreden).

Šěroki swět, die weite Welt, po serbskim: die breite Welt.

Njepřecel njepřecelaj za žiwjenjom dže, der Feind strebt dem Feinde nach dem Leben. Pful nima: Mat. 2, 20; kotřiž džesću za žiwjenjom džěchů (Hornik-Lušcanski, evang. Iakachu) něm. nach dem Leben streben dem Kinde.

Džensniši džeñ, der heutige Tag; lětuše lěto, das heurige Jahr, po prawom nimale tautologija. Podobnje tež mnozy pisachu a z džěla hišće pisaja: to so sta džěñ přenjeho (l.) wulkeho rózka. Słowo džěñ je pleonasmus, tautologija a tuž dospólnje zbytkně a nima so pisac, lud tež ženje tak njepraji, ale cyle z krótka a prawje: přenjeho, druheho wulkeho rózka. Přenjeho wulkeho rózka ničo druhe woznamjenic njemože, khiba:

prënjeho dnja mäsaca wulkeho rözka, zawěšće tola nic: prënjeho mäsaca, kiž rëka wulki rözka, dokelž žadyn druhi mäsac wjacj tuteho mjena nima. Tuž ma so pisac dnja, mjenujcy: prënjeho dnja mäsaca wulk. rözka, tehodla je potom džen (acc.) cyle zbytkny, njezrozmyliwy a tuž so njedyrbi předstajíc. Łac. natalis ob diem tui (sëil. diei), dla dnja twojeho narodneho dnja. Tež w mojej skladbje (Syntax str. 124, rj. 3) ma so porjedzić. Wëzo praji so njedzëlu, wutoru (štwórtk) prënjeho julija, potajkim džen tydženja abo tydžeński džen w akkusativje, džen mäsaca pak w genitivje, ale tež džensa, lëtsa lëta 1864 (štwórtého) lëta, česki lëta, roku) je genitivus temporis. Prawje so praji: džensa je swjateje Marje, swj. Handrija, štož je jeno skrótšene za: džen, swjedžen, swjaty džen s. H., wšëch swjatych, džen khudych duši, tu je wšudže džen, swjedžen wupadnylo. Na prašenje hdy? so w tym padže wotmołwja: to bë na s. Handrija, Mateja, při tym je džen wupadnylo, dokelž so tež praji: na Bože Čëlo, na Božeho stpëca, t. r. džen B. Ó. atd.; tola je so nëtko khëtro pozabylo, zo ma so tu myslíc a přistajíc džen, swjedžen, tehodla hižo z wjetša praja: na Bože Stpëce, na s. Handrija, na swjatu Katyrnu atd. Pódlá pak so stajnje slyši: tehdom bë, budže runje s. Katyrny, wšëch swjatych. — Wësta assimilacija, změšenje a wurunanje pak je, hdyž so tež praji: prënjeje meje, prënjeje haprleje, po zdaću, na přeni napohlad by to rëkało, jako by wjacj mäsacow bylo, kotrež wšë meja, haprleja rëkaju, dokelž je tule wupadnylo dnja, potajkim genitivus masculini, nic pak wëcownik žónskeho rodu. Z teje wjazby je póznać, zo je lud na słowo dnja hižo dawno zabył, zo so w serbšëinje datum hižo jara dołho tak z krótka brachylegiscy wopisuje. Podobnje skrótšene su tež łac.: hác, eã (mjenujcy wiã). Tak so tež wšëlake z krótka pola nas a w němčinjë a w druhich rëčach wotmołwja na prašenje: hdy? to rëka w kotrej hodžinjë, přirunaj Muka, Laut- und Formenlehre str. 447. (Přir. grek. gn. temp., něm. nachts, Sonntags). Cyle skrótšene je tež: časnik (w) třoch pokazowaše, tu je wurunanje mjez paralelnymaj sadomaj: to bë w třoch hodžinach, a: časnik tři hodžiny pokazowaše, z teho potom po psychologiskim wurunanju: časnik w(e) třoch pokazowaše.

Na džen mäsaca so prašamy z genitivom: kotreho? a na džen w tydženju abo tydžeński džen so prašamy z wjetša z genitivom a z akkusativom: kajkeho

dnja to bě? Pódlá tego wšak so tež akkusativ náloža, ale rědšo; akkusativ woznamjenja drje tež čas, ale bóle na prašenje kak doľho, genitiv pak na prašenje hdy, akkusativ woznamjenja w rumje a w času bóle to, po čimž a na čož so čin wupřestřewa, genitiv pak bóle mjezu (terminus), hač do kotřejež, abo mjezy, mjez kotrymiž so čin stawa a tute mjezy so jako krótkte z genitivom lěpje hač z akkusativom woznamjenjeja. Na př.: to traje cyły dzeń, cyłe lěto, ale: muž khodži kóžde lěto jónu k nam t. r. za kóžde lěto, hdyž cyłe lěto nimo dže; kotřeho tehdom běše? Přěnjeho hapřyla; kajkeho dnja to běše? to bě wutoru, srjedu atd. Tu hižo při tydženskich dnjach so skoro jeno akkusativ náloža, tola w negativnych sadach so slyši tež genitiv: njedzele to njebě, za to tež nje-dželskeho dnja to njebě, džělaweho dnja to njebě, es war kein Werktag, an keinem Werktag. Hdyž so jeno na mjeno dnja prašamy, steji wězo nominativ: kajki dzeń bě přěni mały rók lěta 18 ? To bě njedžela.

Tež so prašamy: kajkeho swjateho, kajkeje swjateje tehdom bě? to rěka dnja kajkeje swjateje, kajkeho swjateho tehdom bě? —

Na Symana Judy khowaja so křudy, (hróněko z ludu), na žada sebi akkusativ, tuž mělo rěkač: na Symana a Judu, ale najskerje rymej k woli je so genitiv Judy (křudy) prajiło.

Wón swjeći džensa, jutsře swoje mjena, gen. t. r. dzeń swjedzeń swjateho mjena, runje tak: ma swjateho mjena, feiert seinen Namenstag, tehdom bě mojego (jeho) mjena, damals war mein (sein) Namensfest (tag). Lud tak praji, zbytkne je, hdyž so nětko pisa: mjeniny; podobnje praji so tež, ale skoro jeno w akusativje: přinďz mój narodny dzeń ke mnje, zu meinem Geburtstage. Nětko so tež náloža pl. tantum: narodniny.

K hodom (k hodam), zum Weihnachtsfest, gegen Weihnachten hin, Muka ma (cfr. Muka, Laut- u. Formenl. str. 328), ale Pful nima (cfr. husom, konjom).

Wono je so do zymy dało, es ist sehr winterlich geworden, ist sehr kalt geworden, do hića je so dało (sćil. do hića deščika, sněha), es hat begonnen sehr stark zu regnen, zu schneien, do mjerzjenja je so dało, es ist scharfes Frostwetter eingetreten (Regen- Schneewetter eingetreten); do wětra (wětrika, wichora) je so dało, es ist sehr windig, stürmisch geworden, es hat sich erhoben ein starker Wind, Sturm.

Stačan, měsécán, měsěák, wjesnjan, poddan.

Stačan, der Staatsbürger; za stat ani něm. ani francowzská, ani hewak dosć čista česka řeč samsneho slowa nima, č. velkoobec so njeje přimnylo, wopřijeća a wěc z lačansk. řeče, tuž tež najlěpje serbski: stat, der Staat; kraj, Land. Něm. wšak so nět kole husto pisa: Landesgesetz, nawopak: Reichgesetz, za to mohlo wšak serb. rěkać: krajny zakon, Landesgesetz, nawopak: kejžorstwowy zakon, Reichgesetz. Za něm. Reich nimamy samostatneho slowa, česk. říše, pól. państwo, das deutsche Reich: pól. rzesza, německa; serb. snadź: móčnařstwo, Macht, imperium; knježstwo a knježerstwo ma hižo jara wutworjeny hinaši zmysl; „němské móčnařstwo“ snadź by so hišće přimnylo a zdomjacnilo za „deutsches Reich“. Hač dotaj serb. nowinarjo, za to pisaju pak němske kejžorstwo, štož pak je po prawom: das deutsche Kaiserreich, abo Němska, štož pak je: Deutschland. Tuž snadź powšitkownje za Reich: móčnařstwo, wulkomóc, móčnařstwo abo wulkomóčnařstwo, Großmacht.

Měsécán, Bürger, t. r. wobydler města, nawopak toho: wjesnjan, Dorfbewohner (Landbewohner), pl. wjesnjenjo, die Landleute, měsěcnjo, die Stadtleute.

Poddan, Untertan; za stačan so tež poddan praji, ale pola „poddan“ so džiwa mjenje na prawa, kajkež člowjek we staće ma, čim bóle na winowatosć, kiž ma dopjelnić jako poddaty, Untertan. Tuž: sakski poddan, der sächsische Staatsangehörige; husto wšak so jene, za druhe, stačan, za poddan, trjeba: Staatsangehörigkeit statna přislušnosć; statny přislušnik, Staatsangehöriger.

Měsěák, Bürger; česki měšťák, Bürger; ale w. čěšćinje je po něčim tutón wuraz z kóncowku ak politiski; socialno-politiski přislód dostał, nawopak toho je w džensnišim českim nowinařstwje zwjetša: socialist, socialny demokrat; tež franc. bourgeois je, so po zmyslu podobnje přemjenjało; něm. tu khwilu rěka: bürgerliche Partei, strona, kiž chce nětčišu statnu wustawu (Verfassung), wobkhować, nawopak je husto: socialistiska, strona. Wězo je při tym mnoho wótsćinow, na čož tule džiwać njemóžemy. W staršim času běštej nawopak: bourgeois a zemjan, za to serb. měsěčan a zemjan, to so na prawa we staće počahowaše; wjesny lud, bě hišće poddanski lud, znaješe mało prawow.

Tuž snadź po džensnišich wobstejenjach a wopřijećach:

staćan; Staatsbürger, Bürger.

měšćak, bourgeois, bürgerlich, we zmysłu politiskich stronow; nawopak: socialist.

Landleute.

poddan, Untertan; Staatsangehöriger.

měšćak, bourgeois, bürgerlich, we zmysłu politiskich stronow; nawopak: socialist.

Podobnje tež adjektiva: statny zakon, Staatsgesetz, cyrkwinski zakon, kirchliches (Kirchen) Gesetz, tež: gmejnski zakon, Gemeindegesetz. (Communalgesetz).

Staćanski zakonik, bürgerliches, t. r. staatsbürgerliches Gesetzbuch, Strafgesetzbuch, nawopak: khostanski zakonik, Strafgesetzbuch. Wojerski zakonik Militärgesetzbuch, nawopak je wězo pak: staćanski zakonik abo, kaž so tež namjetuje: njewojerski zakonik, snadź jeno z krótka: staćanski zakonik. Wojak wšak słuša tež do staćanow; tola su jeho poměry k statej druhe. Skónčnje pak wutworja so usus loquendi a najbližši a cyle wobnjezowany zmysl: so spóznawa ze z wiska, z kontexta.

Ničo so z domu njewotmołwi, aus dem Hause heraus erfolgte keine Antwort, kam keine Antwort, ward keine Antwort gegeben, gehört. Wam samemu mój knježe, ma so naš syn džakować, zo je bohaty, Ihnen Selbst, mein Herr, hat es unser Sohn zu danken, daß er reich ist. W tym a we podobnych padach so jeno jednota samemu, nie pak mnohota samy naloža; wam, wy drje je plural česće dla (honoris), ale apposicije; husto tež praedikat steja w jednoće, n. př.: wy sće to sam napisal (t. r. samoměnje) tež: wy sće to sam napisali, Sie haben das Selbst (persönlich) geschrieben; fem.: wy sće to sama napisala; dat. wam samemj. Němčina selbst njesklonjuje wšudžom mnohotu w predikaće naloža: Sie sind Selbst gekommen, přec plural a třea wosoba, serbski pak po lěpšej čěšćinje jeno přenje wosobinske pronomen we mnohoće steji, wšě přistawki a praedikat ma so w jednoće podawać. Lud wšak tež radšo abo jeno praji: wy, knježe, sće byli; wy, knjeni, sće byli (najskerje ženjet byle; hačrunje fem, pl. ma e). Wšedny čěski lud trjeba husto samo třecu wosobu pluralis; cyle po němčinje, tež za imperativ. Polak ma singular, přistajejo: pan; pani, panna atd. Za pismownu serbšćinu nam nětčišu pismownu čěšćinu za cyle přisprawnu; tuž: wy činioće, sće činil(a), wy sće dobry(a), tola njeje přečiwo duchej rěče: wy sće činili (pl. maseul.), ale lědma khmane za feminium: wy sće (knjeni) činili (za to: činila.)

So war er weggegangen, tajki bě wotešoł, mjenujcy, štož je z předkhadžaceho zwiska póznač: tak zmysleny; abo: zamysleny, rozhněwany; tak zdrasčeny, wuhotowany. Němčina tu husto serbskeho spisowacela myli; něm. so je po prawom jeno adverb, tak, a měło so jeno k slowjesu a k přidawnikej a zaso k adverbej přistajeć: so geht er, (mjenujcy schnell, langsam), so schnell geht er; ale němčina tež husto w praedikaće so nałoža: er ist so, t. r. po prawom: er ist ein solcher, wón je tajki, tu Serb ženje adwerba tak njepraji, tajki praedikativny zmysl pak ma tež tuto něm. so husto, kaž: so stehst (sitzest) du hier, tajki tule steješ, sedžiš, džělaš, t. r. tak zdrasčeny, připrawjeny, zmysleny, z krótka: ty sy zwonkownje abo znutskownje tajki a: tule stejš atd. Po prawom stej to dvě sadže, sčehnjenej do jedneje; to tež klass. řeči husto činilej. tež lač.: njesmě wšudžom něm. so rěkač ita, ale tež talis a podobnje.

Jutřiši, a, e, morgig (Pful), ale Pful nima: za jutřišim, übermorgen; abo tež za jutřišim dnom, dosłownje: nach dem morgigen Tage, t. r. übermorgen; cyle podobnje: za wčerawšim, vorgestern (Pful ma); k létnišemu, für's nächste (folgende) Jahr, tuto polo je hižo k létnišemu zworane, dieses Feld ist schon zum (für das) nächste Jahr geackert, lud tež praji: na jutřiše so njemóžu spušeć, to džěło sebi skhowam na jutřiše, klětniše, to je cyle jasnje jeno neutrum, kotrež so bjez substantiva substativiscy nałoža, přir.: na zańdžene (ze zańdženého), na přichodne a podob. Tež něm.: auf das heute, auf das morgen verlaß dich nicht. Wězo wuwostaja so husto wěcownik, n. př.: na dopołdniše (sc. kemše), na rańše, rańše (sc. kemše), ale cyle absolutnje, wěcowniscy neutrum husto stej: na nowe zaso wosta, (čeladnik); žona z małego na wulke přińdže, na wosebne zwuknje, stary na džěcace přińdže, gen. z nowa, z wulka, wěcowniscy, skłonjowane; to sej k létnišemu skhowaj, das heb dir für das nächste Jahr auf; tež so praji: lětsyši (Pful jeno: lětuše heurig, diesjährig) lětsyše jutry, heurige Ostern, ale: klětniše jutry, die nächstjährigen Ostern, Ostern des nächstfolgenden Jahres (Pful ma), Předložka k so jara z rědka trjeba na zestajenje slowow: ke-džbu, kepsač, verhunzen, pól. zepsuć; ke mši, zur Messe, ale z teho tež: kemše, i (ow), pl. tantum, kemšeř, kemšacy atd.

Słowosłěd je w serbsčinje jara swobodny, tola maja někotre Błowa, wosebje słowa bjez přizwuka jako enkli-

tiske svoje stajne městno. Příklady: Potom to z nowa dale džěše, něm. dann ging es von neuem weiter, wězo mohło serbski tež rěkać: potom džěše to z nowa dale, tola něm. so njehodži prajić: dann es von etc. Tež francowšćina ma khětro wuwjazany słowoslěd, n. př. je t'aime, tež serb.: ja će (tebje) lubuju, něm. ich liebe dich; nous lui donnons des livres, my jemu dawamy knihi, něm. wir geben ihm Bücher, franc. steji wosobinske pronomeny w dativje a akkusativje stajnje před wobmjezowanym słowjesom (verbum finitum); w serbšćinje cyle podobnje. hdyž je subjekt z wosebitym słowom woznamjenjeny, ale hdyž słowjeso same steji, tak zo je subjekt w nim sobu wobsahnjeny, tehdom so njemóža enklitiske pronomina před słowjesom stajić, n. př.: nan će lubuje, wón će lubuje, ale nic: će lubuju, za to jeno: lubuju će; ja će lubuju, ale nic: će lubuju, jeno: lubuju će. Mnohe atona (bjezwučne) słowěka hnydom na druhim městnje steja, w němčinje husto dale zady, n. př.: to drje nič njeje, das ist wohl nichts, ženje: das wohl atd., tón snadź ke mnje přińdže, der wird vielleicht zu mir kommen. Jara rozeznawa so serbšćina wot němčiny, štož městno swowjesa nastupa. W nadrjadowanych (hlownych) sadach němska prosa ženje słowjesa (finitum) na kónc njestaja, we podrjadowanych sadach drje skoro přeco, runje nawopak čini to serbšćina a słowjanšćina z cyła, n. př.: der Freund begrüßt den Freund (mich, atd.), ale: als der Freund den Freund (ihn) begrüßte; serbski pak: přecel přecela wita, wězo tež, ale njeradšo: přecel wita přecela, tola něm. prosa ženje: der Freund den Freund begrüßt, hdyž přecel přecela witaše. Wosebje ma so džiwac na słowjeso w dołhich sadach, němč. so tež w nich, njedziwajo na mnohe předmjety a druhe wobmjezowanja, kruće džerži słowoslěda, kotryž smy horka z krótka naspomnili, serbskim spisowacelam pak ma so radzić, zo bychy słowjeso bórzy po subjektu stajili a hakle po słowjesu druhe džěle sady dali scěhowac. Na př. der König sammelte (abo ließ) alles überflüssige Getreide im ganzen Lande in große Scheunen (abo sammeln), kral hromadžeše (abo daše hromadzić) wšitke zbytkne žito po cyłym kraju do wulkich bróznjow. W tajkich padach matej serbšćina a němčina jara podobny słowoslěd, hdyž je něm. słowjeso jednore, njezestajane, w tym padže steji přädikat hnydom za subjektom, kaž tež najhuscio w serbšćinje. Hdyž pak je něm. słowjeso zestajane z podžělnikom a z pomocnym slo-

wjesom sein abo haben, abo hdyž hišće infinitiv so přidawa, kaž ließ sammeln; potom steji w němčinje drje verbum finitum (pomocne) hnydom pó subjektu, ale podźělnik a infinitiv hakle cyle na samym kóncu. Tajke sady jara klacaja, wosebje dyrbi so teho řečnik na kedźbu brać; wjele snadnišo je, mnoho pódłánskich sadnych džělow scěhować dać po słowjesu, dyžli słowjeso khować hać na kónc. Słowjeso ma mnoho wuprajić, tehodla ma so kedźbować na čas, wosobu, modus, ličbu, genus, tuž je wjele sprawnišo, hnydom słowjeso wotbyć a mohł rjec ze starosće měć na spočatku sady a potom wšě druge wěcy přistajić; dyžli nawopak: najwobćežniši džěl, mjenujucy słowjeso, na kónc khować, hdyž su hižo mnohe druge druge předstajenja (myslički) řečnikej a poslucharjej wjele mocy a kedźbnosće zebrale. Potajkim n. př. **nie: kral** mnoho zbytkneho žita po cyłym kraju přez swojich zastojnikow we wulkich bróznjach hromadzić **daše**, ale: **kral daše hromadzić** a. t. d. Lěpša čěsćina móže nam w tej wěcy přikladna być; tuto prawidło je pola nas jara derje wobkedźbował naš njezapomnity Mikławš Andricki.

Kóncowka -(r)ka za femininum swójbnych mjenow so husto wopak trjeba, wosebje hdyž so mužske mjeno kónči na -ar -(je) a jeno -r, n. př. Rychtař, Rychtařka, Pjekař, Pjekařka, Kowař, Kowařka, Budař, Budařka. Prawje tworja so n. př. korčmařka wot korčmař, klamařka wot klamař, myjerka (myjer), kwasarka (kwasar), ale to su nomina appellativa, t. r. myjerka čini to, štož myjer, korčmařka čini to, štož korčmař a žiwi so z tym, jeje džělo je samsne kaž korčmarjowe. Hdyž potajkim žónska, hać swobodna abo wudata, jako swoje powołanje wukonjuje to, štož mužski appellativny wěcownik na -ar (-er) woznamjenja, tworí so femininum cyle prawje na -ar (-er)ka; hdyž pak ma šo jeno žónske swójbne mjeno tworíc, z kotrymž so woznamjenja mandźelska muža, kotrehož nomen proprium abo nomen appellativum so kónči na -ar (-er), dha smě so jeno na -owa kónčić. Tuž n. př.: Rychtař, Rychtarjowa, nie Rychtařka, Balcař, Balcarjowa, Měšeř, Měšerjowa, Budař, Budarjowa, Štruchař, Štrucharjowa, Póžeř, Pózerjowa, Palencař, Palencarjowa, Wowčeř Wowčerjowa, Wornař, Wornarjowa, Kašpor, Kašporowa (nie Kašporka).

Tuž ma so rozeznawać wučerjowa a wučerka; wučerjowa, Rychtarjowa. Nastork su dałe k wopačnym twór-Lehrersehefrau, Lehrersfrau, za to tež wučerška žona z powšitkownym zmysłom; wučerjowa (scil. žona), man-

dželska wěsteho wučerja N. N.; ale wučerka, die Lehrerin, kiž sama wučí, korčmařka, die Schenkerin, die Schankwirtin, kiž sama kočmari. Wot mjenow, kiž so jeno jako nomina propria trjebaju, nie pak z dobom tež jako appellativa, smědža so žónske mjena jeno na -owa tworić: Pózerjowa, Rychtarjowa. Nastork su dale k wobšěrnym twórbam zawěšće appellativa, kotrež su we wsy a w blizkej wokolinje z dobom tež nomina propria; kaž Wonečanski korčmař, pjekař, wojnař atd. Dokelž so cyle prawje praji: korčmařka, hdyž žona korčmari, z najmjńša sobu korčmari, pjekari a pod., tuž je so tež k druhim mjenam na -ař (Budař) po něčim -ka město -owa počalo přidawać. Dobra serbšćina pak ma kóncowki derje rozeznawać a za pismownu řeč plaći prawidlo: wot wosebitych mužskich mjenow, kiž su woprawdže nomina propria, twori so mjeno žony, t. r. mandželskeje na -owa, na -ina, hdyž so mužske mjeno kónči na -a, na kóncowku -ka (-ařka, -eřka) pak jeno, hdyž mandželska wukonjuje pak sama, pak z mandželskim rjemjeslo abo je sobu wukonjuje, tuž n. př. Rychtař, Rychtarjowa, Měšeř, Měšeřjowa, ale korčmař, korčmařka, khěžkař, khěžkařka, tola z wjetša: lěkař, lěkarjowa, z ředka lěkařka, hdyž je sama wučena a woprawnjena lěkařka z powołanja (von Beruf.) Wězo lud we wšech kónčinach njeje jenak dosěžny, tola to spisowacela njesmě mylić, dokelž mjena na -owa (-ina) su woprawdžite adjektiva possessiva, wěcowniki na -ka, pak su po prawom jeničy substantiva appellativa, kiž woznamjena jeja wukonjacu abo wobsedžacu žónsku wosobu. Wuwzaća z wosebitej krótkowku su n. př. krawc, der Schneider, šwalča, die Schneiderin, Näherin (kiž šije), ale krawcowa, mandželska krawca, m.: předžeř, der Spinner, přelča, die Spinnerin; herba, der Erbe, herbina, die Erbin; bur, der Bauer, burowka, die Bäuerin, die Bauernfrau, ale tež: die Bäuerin, Bauerngutsbesitzerin, wobsedžeřka (wudowa, swobodna žónska) kiž wobsedži kublo; kralow na (z ředka kralowa), die Königin, jako kralowa mandželska abo tež jako knježaca kralowa; kejžorowa, z wjetša kejžorka za kejžorina, die Kaiserin.

Diminutiva. Serbšćina město přenjatnych wěcownikow husto pomjeńšaki nałoža, n. př.: slónčko pódla slónco, die Sonne; Bože slónčko, jeno diminutiv, hdyž rěka: das Sonnenkälbchen (překasanc); měsac, der Mond (jako hwězda) jeno diminut., ale měsac, der Monat, jeno

tdk, hdyž woznamjenja čas, pól. mjesac, Monat, ale księżyc, der Mond; wotročk, der Knecht., wotrok je njeznate; česk. otrok, der Sklave; stólk, der Stuhl, tež stóle, ale porědšo; rózka, die Ecke (das Horn), roh so njetrjeba za něm. die Ecke, na rózku wulicy, an der Ecke der Gasse; roh (kopyto), Huf; pl. rohi, die Hörner (pola kruwy atd.) po prawom za dual. Pful ma někotre njejasnošće sub. woce roh; roh njeje Winkel, ale Ecke (Eck), Winkel je znutřkowny (prózdny) rózka, za to serbski: kut, wosebje we twarjenjach, nuhel (nuhl) na rysowankach (geometr.); pos, der Hund, ale tež psyk, najhusćišo, der Hund, jako pomjenšak so praji: psyčk; wosušk, Striezel, Stollen, tež: khlěbowy wosušk, t. r. z khlěboweje (= ržaneeje) muki pječeny, wosušk pak je z pšenčneje muki; klósk, tež klóska, die Aehre, pl. klóski, sing. klós jene z rědka, pl. klósy husćišo, die Aehren; walěk wot wał, ale skoro jeno so praji: walěk slomy, ein Bündel Stroh, walěk drjewa, ein Reißigbündel (-bund), walěki rubać, das Holz (in) Bündel hacken mit der Axt; wał syna, großer Bund Heu, wał ma zmysł jara wulkeho njewšědneho walěka; wusudk pódlu wusud, das Urteil (Urteilspruch); rozsudk a rozsud, Endscheidung; mlóck, der Drescher, pičk, der Trinker, bičk, der Schläger (Raufbold), žračk, der Fresser, w tutych a podobnych padach je k jeno bóle kóncowka, z kotrejž so wot verbow wěcownik twori. W narodnych pěsnjach so jara často pomjenšak „hólčik“, „holička“ nałoža; wězo je z tym doróšćeny čłowjek měnjeny. W prosy mnoho diminutiw trjebać, njeje radne, rěč z tym wjele mocy a srědkow zhubi. Što potom, hdyž ma so woprawdže cyle nuznje pomjenšak nałožeć! Potom je spisowaćel nuzowany, z diminutiva zaso nowe diminutivum tworić: hólčk — hólčičk, holčka — holčička. Zo to rěč njedebi, ale wohidži, je jaBne, to je potom hole hrajkanje. Štóz wšak chce z tym pokazać, zo serbsčina khuda a słaba njeje, ale zo ma mnoho mocy nowe słowa tworić, smě drje to činić, ale spisowaćel a rěčnik dyrbi dobry slód wobkhować. Tež moleť dyrbi barbu a sćin nałožeć po prawej měrje, hěwak je klešať, nic wuměć. Za džěćacu rěč džě tež naše słowjesa skoro wšitke tworja pomjenšaki; běžkać, sedžkać, ale to je jeno za rěč džěći a za rěčenje wo džěćoch přiměrjene. Podobnje so tež komparativ hodži podwojić. wjetši, wjetšiši.

Na čo dyrbi (ma) to přińć, wohin (wozu) soll das führen, wohin soll das kommen.

Wijata rěka, Bach, der Zickzackwindungen macht, gewundener Bach.

Jemu přez konkurenta (wuběhowarja) wotpadnje mnoho džěla, ihm entgeht (entfällt durch den Konkurrenten viel Arbeit; za wot něm. ent; not a ent stej tež etymologiscej při wuznej, podobnje: entbinden, wotwjazać, entsagen, wotrjec so; husto, wot ze něm. ab, wotpisać, abschreiben. Wučinjeć (sej) z kim wo čim, mit Jdm. verhandeln über etw., tuž tež: po wučinjenjach sejma, winškeho kongresa ma tón zakon płaćić, nach den Verhandlungen; za to smy přijeli česki jednati (jednać), ale dosć husto by wučinjeć so mohło nałožeć.

Dorěčować komu, Jmdm. zureden, durch Zureden Jmdn. wozu ermuntern, antreiben; dorěčowaše jemu kupce, zo by sej to kupił, der Kaufmann redet ihm zu, er möge sich das kaufen (das zu kaufen). Synonym: namołwjeć koho k čemu, Jdn. dazu einladen durch Zureden.

Při samym, um ein Haar, es fehlte kein Haar, so . . (und, daß), při samym budžeše jeho jeničku džowku dostał, es war ganz nah daran, es fehlte kein Haar, so hätte er seine Tochter bekommen (zur Frau); kak bě cyle při samym to mohł docpěć, wie wenig hat daran gefehlt und er hätte es erreicht.

Za krótke dny, in den nächsten Tagen (k tebi přińdu, werde zu dir kommen, drohtnosće, kostbare Sachen, wertvolle Gegenstände, Kostbarkeiten konkretnje; zatorhnyé so, zatorhować so na koho, inveni in aliquem, wón so na mnje sedžo zatorhnje, in seiner Gereiztheit fährt er gegen mich auf, wird von Zuckungen gegen mich erfaßt. (Pful nim.) synonym: wón so na mnje sedžo huntori, Pful njejasne.

Wón by lěpši był, hdy by so druhi króć njewoženil, er wäre besser daran, es wäre vorteilhafter für ihn, wenn er nicht zum zweiten Male heiratete. (serb. cyle wosobinska konstrukcija).

To by sprawniše (najsprawniše) bylo, hdy by so tak sćiniło, es wäre am richtigsten, zweckmäßigsten, entsprechendsten, am geeignetsten (Pful nim.).

To mi runje na mysle dže, zo bych to činił, das kommt mir nicht in den Sinn, fällt mir nicht ein. Pful njezn.)

Na z akk., husto lać. contra (in), gegen we złym zmysłu: wón na mnje jědže (ze słowami), er fährt (mit Worten) gegen mich los, fährt mich an mit W., wón něšto na mnje ma (cfr. přećiwu mi), er hat etwas gegen mich, führt etwas

im Schilde gegen mich, wón je na mnje prajil, zrěčal, gegen mich gesagt, na mnje dzerži, er hält es gegen mich (cfr. ma. na mnje); wón so na mnje zahanja, holt gegen mich aus. (Pful přemało.)

To móže so čłowjek (hišće) bóle prócować, bjez zboža tola ničo njedopěje, mag (der Mensch) man sich auch noch so sehr bemühen, ohne Glück erreicht man nichts) w tajkich koncesinych sadach ma serbsčina z wjetša komparativ a pódla teho: hišće (noch) tež auch, samo so- gar, tola steji tež komperativ cyle sam.

Z wotkal je so tónle pjenjez do mojeje móšnje wzał, (woher ist dieses Geldstück in meinem Beutel genommen; z wotkal sy so ty sem wzał, woher (wie) bist du hierher gekommen, geraten, verschlagen worden (unerwartet). (Pful nim.)

Po z akk., nach, um, po wodu hić, nach (um) Wasser gehen; za něm. holen maja druhe rěče wopisanja, něm. holen je jara powšitkowne, tuž ma so na kózdy pad wosebje džiwać: dži po njeho, geh ihn holen (geh nach, um ihn), laß ihn holen pócěl po njeho (sende nach ihm), hole ihn aus der Stube heraus, přinjes jeho ze jstwy (won); "Holz aus dem Walde holen, po drjewo (hić) jěć do lěsa.

Pobyć, z tym čłowjekom sym zlě (derje) pobył, mit dem Menschen habe ich schlechte (gute) Erfahrungen gemacht; z tej mašinu sym derje pobył, mit der Maschine bin ich gut gefahren, z tej kupju (z tym kupjenjom) sym derje pobył, mit diesem Kauf bin ich gut (günstig) abgekommen, damit habe ich einen guten Schnitt gemacht. (Pful nim.)

Na přidawk, sym tu na přidawk, ich bin überflüssig, man sieht mich hier nicht (mehr) gern, skoro cyle homonym: sym tu sbytkny. Ale: wo žnje: při tymle dźěle (doma) sym zbytkny, póndu radšo na polo, tam mje trjebaju: bei dieser Arbeit bin ich überflüssig (werde nicht benötigt), w tutym padže so rady njepriji: sym na přidawk. Pful ma: sym na přidawku (lokal).

Sym so z dycha wušoł (wuběžał), wudželał, wurěčał, ich bin durch Gehen (Laufen), Arbeiten, Reden von Atem gekommen, lěpje: mir ist beim Gehen (Laufen), Arbeiten, Reden der Atem ausgegangen. Podobnje: sym (so) z mowcow wušoł, sym z pjenjez, z cyroby, z khlěba wušoł; tute su wosobinske, za to so hišće husćišo praji: mi su mowcy, pjenjezy wušle, cyroba, khlěb wušoł (wušla, něm. so bóle nje-wosobinscy praji: mir sind die Kräfte, Geld etc. ausge-

gangen, tež wosobinsey: ich bin von Kräften gekommen. Z tym smě so přirunač lač. misereo(-or) a miseret me, pudeo a pudet me. Chejny-li bóle to wuzběhowač, zo čłowjek so napina (so prócuje), z hićom džělom a pod. a tak dycha zhubiwa, nałoža so wosobinska wjazba, ma-li pak so bóle na čěžkosé hića džěla a pod. džíwač, kotrež kóžděho objektivnje napina, nałoža so radšo třeća wosoba. Z đalokim hićom, čěžkim džělom, z wótrym řečenjom kóžděmu dych wuńdže, w tutech přiřkladach so bóle na objektivne zwonkowne napinace džělo džíwa, ale: sym đaloko khodžo, čěžko džěłajo, wótre (z hłosom) řečo so z dycha wušoř, wudžěłal, wurěčal a pod., w tych padach so přede wšěm keđžbnje na subjekt, kiž so ze zamyslom sam napina. Pođobny rozdžěl je tež w tychle padach: mi je žel hrěcha, wobželnoścam hrěch; w přenim padže hrěch jima, přima, rudži čłowjeka jako njezbože, jako objektivny njepřečel, w druhim padže, kiž je wosobinski, steji čłowjek hižom skerje nad hrěchom, wobželnośca a hidži, zaccpěwa hrěch jako njepřečela, kiž je jeho sćiniř njezbožowneho. Mi je was, moji lubi, žel, ihr tut mir leid, euer Elend geht mir zu Herzen, za to so njehodži prajić: wobželnoścam was, ale wobžaruju was; žel mi je móže potajkim być: es tut mir leid eine Sünde ale tež: ein äußeres Unglück (Armut), ale wobželnoścam (hrěch, zlóśé) trjeba so jeno wo subjektivnych zawinjenjach, wobžaruju wo woběmaj: wo zwonkownym njezbožu, wo znutřkownym zawinjenju: wobžaruju khorosé, wobžaruju hrěch. Wěžo je wobželnościć wopak tworjene wot želnośé (pól. čěski lěpje: žalować, č. želeti), ale hižom dawno je so přiřało a trjeba so nětko wosebje často w bohosołowskim zmysłu za něm. bereuen. Tež něm.: bewahrheiten wot Wahrheit město bewähren (beštätigen).

Wuńé, wóz je z maza(u) wušoř, der Wagen hat durch das Laufen (Rollen) die Schmiere aufgebraucht; z jědže wuńé, die durch Nahrung erworbene Kraft aufbrauchen, tež: z jědže wuńdženy čłowjek, e. Mensch, dem infolge mangelnder Nahrung die Kräfte ausgegangen (ganz aufgezehrt) sind; z.mazu wuńdženy (wuběžany) wóz, ein Wagen, dessen Schmiere durch Laufen ganz aufgebraucht worden ist; kón (skót) je z fitra (z cyroby) wušoř, heruntergekommen infolge mangelnder Ernährung.

Mje boli zub, hłowa, es schmerzt mich ein Zahn, der Kopf, ich habe Zahn-, Kopfschmerz(en), ein Zahn, K. tut mir weh; to mje nětko boli, zo sy mje ze słowami raniř, es schmerzt mich nun, daß du mich mit Worten beleidigt

hast, potajkim: mje boli nałoža so wo fysiskim (čělnym) a tež w moraliskim zmyslu. Po prawym ma so rozeznawać zwonkowne, wot wonka přikhadžace začuće, Empfindung, a znutřkowne čuće, Gefühl. Tu ma serbsčina jeneho słowa; čuće, začuće, začuwać atd. trjeba słownik a z nim pismowstwo za wobej woprijeći, za: empfinden a za: fühlen. Tež čěsčina cititi (cit) za woboje nałoža. Runje tak Němcy empfinden a fühlen jene za druhe trjebaju, tola dobry styl ma rozeznać a nałožec wo radosći, wutorhnjenju (Entzückung), zrudobje a pod. jeno „fühlen“, wo začišćach pak, kiž cyle wot wonka přikhadžeja, kaž wo zymje, horcoće atd. jeno „empfinden“. W serbsčinje snadź mohło so přijec za jeno znutřkowny staw (wobstejenje duše), kiž z duchownych předstejenjow wukhadža: čuće (želnosć, radosć), Gefühle, a za zwonkowne, t. r. přez zmysły přikhadžace začišće: začuće, mi je zyma, mam začuće zymy. Wězo lud z ředka so tak wupraja, tuž lědma hdy tak rozdžělnych wurazow paruje, ale w pismowstwje měło so rozeznawać. Moler tež njesmě jeno z jenej barbu wšelakich předmjetow předstajec, lěpje wšelake wotsěiny samsneje barby rozeznawa a bóle so jeho wobrazy spodobaja.

(Pokračowanje.)

Nekrolog LXXX.

Korla August Fiedler,

wyšši seminarski wučer na wotpočinku,
dołholětny knihownik Maćicy Serbskeje,
nahladny serbski pěsnjer,

swěrný a pilny serbski wótčine,

wustojny wuwučowar serbskich spěwanskich swjedženjow,

* 15. nov. 1835, † 16. meje 1917.

Nestor serbskich pěsnjerjow, towarš wulkich serbskich wubudžerjow Smolerja, Zejlerja, Pfula, Imiša, Kocora, Hórnik a druhich, kotrychž je wšěch přebral, wopušći svojich drohich Serbow a skónči swoje zeńske žiwjenje, njewočakawši kónca nětčišeje žalostneje, tola tež wulkeje a historiskeje khwile. Wusny čicho w 82-tym lěće žiwjenja w domje čisło 16 na Moltkowej drózy w Budyšinje srjedu 16. meje 1917 a bu sobotu 19. meje na Tuchorju pohrjebany. Hišće džen do smjerće — kaž „Serbske Nowiny“ (str. 158)

pisachu —, hdyž bě jeho hlós cyle woslabnyl, zaběraše so w myslach ze serbskimi naležnosćemi. Tak bě z našeho žiwjenja wotešoł myslo na tych, kotrychž je cyle žiwjenje we wutrobje nosyl. W lubosći k serbskemu ludu a w džělawosći za Serbow wotpočowaše zbože jeho žiwjenja — w tym, zo njeměješe mocy swojich najbližšich, krej swojeje krwě, Serbam a serbskej mysličky wukhować, běše tragika jeho žiwjenja. Nětko pak je wšo, jeho zbožownu idyllu a tež tragediju, skhował éichi row — a tu wosta jeho džělo a

wopomnjenje jeho skutkow, kotrychž krótki wobraz podać je nadawk tychle rjadkow. Člowjek so pominy, tola zawostaji dopisanu knihu swojeho žiwjenja. Pohladajmy do njeje z džaknym wopomnjeóm.

Wo jeho wosobinskim žiwjenju njewěmy wjele powědać: běše éiche, měrne, kaž tež éichi a měrny běše njeboh Fiedler sam. Idylliske bě hižo jeho džěcatstwo, hdyž jeho nan běše młynk w Njezdašecach pola Hodžija, kaž widžimy z rjaneje pěsnje „Žedžiwe spominanje“ (Łužica 1913, str. 11.)*. Ródnym młyn w luboznej dolinje při jězorku

---

* Fiedlerjowy nan Pětr Fiedler běše zahrodniki. Žiwnosć a wobsedźer herbskeje korčmy w Njezdašecach. Snano pak jeho mać

wobrosćenym klepotaše jemu do mysłow hišće we wysokej starobje, hišće w najpozdžišich lětach jeho žiwjenja měješe jeho myslička swój přebytk w přecelniwej stwičcy, hdžež z nim nan a maćerka přebywašej, hdžež mějachu kčew lubosé a radosé, nie pak ból a skóržba, kaž praji w pomjenowanej pění. Po 8-lětnej šulskej wučbje wotěndže w l. 1850. na krajnostawski wučerški seminar w Budyšinje, hdžež — hišće w starej seminařskej khěži (na rózku Jerijoweje a Mnišeje hasy č. 7, prjedy č. 16) — studowaše hač do jutrow 1857 zod direktorom Dresslerom, kotrehož wopomina jara wutrobnje, mjenuje jeho njezapomniteho a sławneho.* Ze seminarom rozžohnowa so jara wutrobnje w pění „Słowa při wustupjenju z lubeho seminar“, wočišćanej w Serbskich Nowinach 1857, str. 119 (a pozdžišo wospjet w časop. „Pomhaj Bóh“ 1904, str. 63). Po wobstatym kandidatskim pruhowanju skutkowaše na to jako wučer w Kamjencu a Jitru, bu pak po wobstatym pruhowanju wólbokhmanosće hižo 1858 za wučerja na Budyški seminar powołany, hdžež swoje zastojnstwo 3. novembra 1858 nastupi a swěru skutkowaše najprjedy jako wučer a wot l. 1868 jako wyšši wučer hač do 1. januara 1901, hdžež so na wotpočink poda. K zastojnstwu seminařskeho wučerja, kaž z nekrologa Serb. Nowin zhonichmy, bě jemu J. H. Imiš dopomhał, kiž běše jako Wóslinčanski farař ze šulskim dohladowarjom w Jitru a tam Fiedlerjowu wurjadnu wobdarenosć spózna. Imiš so tohodla přecowaše, zo by Fiedlerja na městno dowjedł, kotrež by jeho duchownym daram přiměrjene było, a to so jemu tež poradzi. Na seminaru měješe Fiedler dobrou skladnosć, za Serbstwo skutkować, wuwučujo sta pozdžišich serbskich wučerjow nie jenož w paedagogiskej prakticy, ale tež w jich maćeršćinje, a zašćěpjejo jim pódlu tež lubosć k serbskej rěči a serbskemu ludu do mlodeje wutroby. Kaž Serbske Nowiny po jeho smjerći napisachu, je Fiedler njebojaznje za to wojował, zo bychu serbske šule hjez serbskich wučerjow njebyle — hač runjež su jeho tohodla přescěhali, hač runjež je wón za to čerpjeć dyrbał. By wšak trěbne bylo, zo by něchtó wot jeho něhdyšich wučowcow a znajerjow tejeje strony jeho dźělawosće nadrobnišo wopisał jeho skutkowanje na seminaru a za prawa serbskeje šule.

zjěneho teju dweju Njezdašowskeju młynow w krasnej lěsnej dolinje pokhadžeše.
Red.

* W nastawčku »Ważny dom«, Pomhaj Bóh 1907 str. 62.

Fiedler běše wubjerny hudźbnik, hudźba běše jeho troštarka, posylnerka a wozbožowarka, kaž praji w jenej swojich najlěpšich pěsni („Hudźba“ we Łužicy 1901, 15) — a to jeho zblíži z Kocorom a přiwjedze k sobuskutkowanjnu při serbskich spěwanskich swjedženjach, kotrež mějachu tak wulki nadawk při wubúdžowanju serbskeje narodneje myslički. Přenju periodu tychle wulkotnych a zomnjeahódnych swjedženjow wopisa wón w nastawku „Serbske spěwanske swjedženje wot lěta 1845 hač do lěta 1851“ (Časop. Mač. Serb. XIII. 91.) — a wot lěta 1860 bu sam při tych swjedženjach Kocorowy sobudźelaćer a pozdžišo je sam wodžeše. Tež tuta jeho dźělawosć čaka swogeho historika, kiž by ju nadrobnje wopisał. Fiedlerjowa hudźbna wustojnosć jemu zmóžni wudaće po cyłych Serbach znateho „Towařšneho spěwnika za serbski lud“ (1878) a „Spěwneje radosće za serbske šule“ (1880).

Hižo přez to budžeše sebi Fiedlerjowe mjeno zawěšćilo swoje městno w stawiznach serbskeho narodneho žiwjenja a serbskeje literatury, tola wjele wosehniše a trajniše městno jemu připadže přez njebočičkeho dźělawosć pěsnjersku a redaktorsku. Wažna perioda serbskeho časopisnistwa je zwjazana z Fiedlerjom, mjenujey čas wukhadženja beltristiskeho měsačnika „Łužičan“. Fiedler běše najprjedy z jeho pilnym sobudźelaćerjom a w l. 1866—1873 z jeho horliwym redaktorom. Michał Hórnik woteda jemu redakciju swogeho „Łu.ičana“, spóznašwi we nim plódnego pěsnjerja. Fiedler wustupi z přnim pěsnjerskim pospytom w l. 1857; běše to hižo naspomnjena pěseń „Słowa při wustupjenju z lubeho seminara“. W Hórnikowym „Měsačny Přidawk“ namakamy jeničku jeho přenjatnu pěseń („Zahrodka“, 1859, 37.) a dvě přeloženej (pódlu wjacorych prosaiskich přinoškow) — tež w přnimaj lětnikomaj „Łužičana“ čitamy z Fiedlerjowym mjenom jenož po jenej přenjatnej pěsni (romancu „Zrudny domojwrót“ 1860, 82 a wótčinsku pěseń „Serbstwu k nowemu lětu“ 1861, 1). Tola wjacore přeložki pokazuju na to, zo mlody Fiedler pytaše wudospolnić swoju pěsnjersku formu a tež přez studium cuzych přikładow so přihtowaše za přenjatne pěsnjenje. Te pak we nim jenož drěmaše, doniž jeho wutrobje njezeskhadžachu zerja lubosće — hakle meja žiwjenja we nim wubudzi pěsnjerja. To so widzomnje sta w l. 1861, hdžež čitamy we Łužičanu (str. 97) lubosćinsku pěseń „Postro-

wjenje“. Fiedler ju njepodpisa ze svojim mjenom, ale z pseudonymom *Serbowsko*, hdyž bě ta pěseň intimneho woprijeća. W lětniku 1862 namakamy hižo cyły rjad Fiedlerjowych erotiskich pěsni, wot kotrychž jenož dvě běštej podpisaney z połnym mjenom („Radosé abo zrudoba“ a luboséinska romanca „Rózička“), njemějecej intimneho kharaktera — wšě druge pak su podpisane z pseudonymom *K. Pětrowič*, jenož dvě (a jena w l. 1864) ze skrótčinu *S—ski* (t. j. *Serbowski*). Z tym pseudonymom wozjewi Fiedler tež w pozdžišich lětnikach (hač do l. 1872) rjad erotiskich pěsni, mjez tym zo ze svojim mjenom popisowaše pěsnje wótčinskeho a wosebje nabožniskeho woprijeća, dale pěsnje přiležnostne a jenož někotre erotiske, hdyž so počahowachu na lubosé z cyła. Tuto pěsnjenje, kaž bu hižo prajene, zwisowaše z jeho žiwjeńskej meju. Předmjet jeho pěsni běše knježna *Mathilda Stangee*, džowka čornokhołmčanskeho evang. fararja, znata tehdy serbska spěwarka, kotraž bu tež w l. 1869 z jeho mandželskej. Smoler wuda k přiležnosći kwasu žortne čisło „*Łužičana*“, pomjenowane „*Budysko-čornokhołmčanski Łužičan*“ z přinoškami swojimi, *H. Zejlerja*, *M. Hórnik*a, *H. Jórdana* a druhich, kotrež dopokazuje, kak běše tehdy Fiedler jako pěsnjer woblubowany. Smjerec lubowaneje mandželskeje (1871) zadžerža žórło jeho poezije na dołhe lěta. Wot lěta 1872, w kotrymž je hišće někotre widžomnje dawniše erotiske pěsnje wočišćał, womjelkny docyła, pseudonym *K. Pětrowič* (abo skrótčina -č.) só wot toho časa ženje wjacjy pokazal njeje a wukhadžachu jenož hdys a hdys składnostne spěwy z mjenom *K. A. Fiedlerja*. Mjez tym po smjerći *H. Zejlerja* zastupi do literatury mloda generacija, na čolo kotrejež stupi pozdžišo *J. Čišinski* — a Fiedler bu po něčim zabyty a nowe generacije znajachu jeho jenož jako składnostneho pěsnjerja, hdyž jeho pěsnje erotiskeho a druhého woprijeća ženje w samostatnej zběrcy wudate njeběchu. W přěních lětnikach „*Łužicy*“ běchu so drje pokazale někotre rjane nabožniske a wótčinske pěsnje staršeho hižo pěsnjerja, tola po nich přikhadžachu zaso jenož składnostne spěwy. Hakle wot lěta 1901 wróci so Fiedler zaso k swojej wopušćenej lyrje, z kotrejež wubudžowaše wažne zynki hač do swojeje smjerće. Tuta jeho wobnowjena, plódna pěsnjerjska džěławosé zwisowaše z redakciju nabožinskeho łopjena „*Pomhaj Bóh*“, z kotrehož njemjenowanym soburedaktorom běše kaž so zda, hižo wot lěta 1901. Wot teho lěta mjenujcy a wosebje wot

lěta 1902 nakhadžamy w tym časopisu syłu přinoškow K. A. Fiedlerja. Wot č. 30. l. 1903 pak bě tež zjawnje mjenowany jako soburedaktor, hač runjež běše poprawom sam z redaktorom.* Hakle wot č. 14 l. 1916 jeho mjeno pódla mjena Gólcoweho njesteji, tola w l. 1917 hač do č. 19. je hižo sam mjenowany jako „nakhwilny zamołwity redaktor“. Wšitke jeho pěsnje z tejele poslednjeje plódnjeje periody jeho pěsnjejskeje a z cyła literariskeje džělawosće běchu nabožniskeho abo tež zamysleneho, styskneho woprijěca.

Pódla přenjatnych pěsni wozjewi wjele přeložkow z němskeje poesije: z Göthe, Heine, Uhlanda, A. H. Hoffmanna z Fallerslebena a druhich mjeńšeho wuznama, něšto mjenje wuznamnych přeložkow z češćiny a jedyn z khorwatšćiny. Němska poesija a z domjaceje Zejlerjowa mješe na njeho rozsudny začišć.

Fiedler běše w přenjeje periodže swojeho tworjenja intimny erotik, w čimž leži jeho wuznam za serbsku poesiju. Před nim, njeđziwajecy na pospyty J. B. Mučinka, njeběše typa intimneho erotika w serbskej poesiji, hdyž Zejlerjowe něžne lubostne pěsnje njeběchu intimne. Fiedlerjowa erotika je z wjetša mjehka, haj sentimentalna, wostawa při hołym wobdźiwanju lubowaneje bytopři žedženju za njej, při hołych přisahach wěčneje lubosće a swěrnosće. Tola hdžež je pěsnjeř do hlubokosće čuća šoł, tam wutwori rjane pěsnje, kotrež slušuju k najlěpšim čisłam serbskeje lyriki. Tajke su: „Wineta“ (Łuž. 1868, 113), Postrowjenje (1861, 97), Radosé abo zrudoba (1862, 18), Rozlemjena nadźija (1866, 17), Mój měř (1871, 1), Postajenje (1871, 170).

Pódla toho pisaše hižo w tejele přenjeje periodže pěsnje nabožniskeho abo hewak přemyslowaceho woprijěca, kotrež jeho w poslednjeje periodže jeho pěsnjejskeje džělawosće cyłe wobknježichu. Najwjetši džěl mjez nimi tworja pěsnje a khěrluše, pisane za lud a njemějace wosebiteje poetiskeje hódnoty, tola su mjez nimi tež wprawdže poetiske kruchi, kotrež Fiedlerjej zawěšćuja čestne městno w serbskej poesiji. Tajke pěsnje kaž „Tróšć nocy“ (Łužičan 1864, 81, druhi króc Pomhaj Bóh 1902, 103),

* »Pomhaj Bóh« w nekrologu piše [str. 83]: »Hač runje bě jeno soburedaktor, je tola wšu starosć wo jeho wukhadženje sam měř. Jeno předowanje a někotre maličkosće dostawaše, wšo druge sam pisaše, pytaše, přeložowaše, pěsnješe. »Pódla wězo dyrbješe tež sam čisć časopisa porjedzjeć

„Tři pohrjebne spěwy“ (L. 1872, 105), „Na nowolětным ranju“ (Lužica 1883, 1), „Nowe lěto“ (L. 1884, 1), „Hudźba“ (L. 1901, 15); „Njeskomdž skladnosć“ (ib. 1911; 66); „Boža nóc pod jědlu“ (ib. 1912, 4), „Žedziwe spominanje (ib. 1913, 11), „Prawy puć“ (ib. 1913, 87), „Wobraz křesćijanskeho žiwjenja“ (Pomhaj Bóh 1905, 18 a' 1917, 66); „Džěcaca wěra“ (P. B. 1905, 47), „W zymskim času“ (P. B. 1917, 8), „Jutrnička“ (P. B. 1917, 58) słušeja do antologije najlěpšich pěsni serbskeje poesije.

Wot jeho wótčinskich pěsni zasluhuje być wutorhjena zabyću pěseń „Slowjanstwa raniše zerja“ (Lužičan: 1868, 49); začišć z přirody na něžne wašnje za přimuje „Poslednja róža“ (Luž. 1863, 1). Fiedler sćini drje tež pospyt wo balladu abo skerje romanu („Zrudny domojwrót“, Luž. 1860, 82); tola widžomnje derje spózna, zo tu njebě jeho polo, a ženje wjac so k teje poetiskej družinje njewróci. Wosta při lyricy, kotraž bě jeho mjehkej, čućiweje duši přimarodžena. Swoje pěsnje pisaše z čistej, stajnje starosečiwje porjadnej, lohkej formu po příkladže H. Zejlerja; tohodla tež jeho jenzlůžkowe rymy často njeběchu prawe rymy, kaž běše to tež pola Zejlerja. Rytmus pak měješe přeco rjany a ženje klacaty.

Tajke je městno K. A. Fiedlerja w serbskej poesiji. Zo by jeho pěsnjerska fysiognomija tež za něččišu generaciju wustupila, je nuzne; zo by so z najmjeńša wobšěrny wubjerj k jeho pěsni wudał.* By však to rjana knižka byla, kotraž by pokazala směwkate, tola tež wažne wobličo zemrětego pěsnjerja, dušu něžnu, druhdy sentimentalnu abo melancholisku, tola tež zamyslenu a poľnu nabožneho měra.

Pódlu pěsni nakhadža so w literariskim džěle K. A. Fiedlerja tež wjele a wjele prozaiskich wudžělkow. Wón pisaše popularne nastawki přirodowědomostne, zemjepisne, narodopisne, pućopisne, filosofiske a aforismy (Wučby, myslje a přirunanja we Lužičanu a Měs. Přidawku a dr.) a eylu syľu nabožinskih rozpominanjow, drobných wopowědanjow nabožniskeho a moralisujuceho woprijěca. Tež powjedańčko je mjez nimi (Khudy tkale, Luž. 1872, 161 a Pomhaj Bóh 1904, 31) a w swojim času popularna, po němskim spisana wjeselohra „Kak Pětr lěkari“ (Luž. 1875, 65). Wjele tež přeložowaše, kaž historisku novellu „Serbowka“

* Wudawk wšěch jeho pěsni by wupjelnił zawěšće toľsty zwjazk abo wjac zwjazkow. Dospoľny jich zapisk, kajkiž běch sebi zestajał, pokazuje wulku pěsnjerjowu plůdnosć.

wot R. Fidusa a druhe. Wšitke te njezličomne, wjetše abo drobníše, přenjoťne abo přeložene prosaiske přinoški namakaju so wosebje we Łužičanu a w časopisu Pomhaj Bóh, tola tež w Měsačnym Přidawku, w Serbskich Nowinach a w Časopisu Maćicy Serbskeje.

Maćicy Serbskej běše swěrný wot lěta 1857, hdyž bu z jeje sobustawom, hač do smjerće. We wubjerku Maćicy běše hižo wot l. 1859, a w lětach 1861—67 a potom wot l. 1873 hač do smjerće běše ze swědomitym knihownikom Maćičneje knihownje. Z tej běše kaž zrosceny — njemóžu sebi ju bjez njeho myslić. Budže mi pobrachować w njej kaž tež z cyła w kole budyšskich wótčincow. Póddla M. Hórniku a M. Smolerja běše Fiedler mój najdawniši serbski literariski přećel — tuž je mje jeho smjeré tež wosobinscy hłuboko zrudžiła.

Z Fiedlerjoweho swójbneho žiwjenja přispominamy zhromadnje hišće tole: Fiedler běše dwójcy ženjeny. Jeho přenja hižo přědku jako sławna serbska spěwařka naspomnjena mandźelska běše Klara Theresija Mathilda Stangec, kotraž 3). VI. 1871 wumrě. Druhi króć so woženi 24. aug. 1873 z Róžu Marju Rosenlöcherec, džowku ryčéerkubleřskeho najeńka w Stotoricach (Stötteritz) pola Lipska, kotraž jemu 9. nov. 1888 wumrě. Z přenjeho mandźelstwa pokhadža džowka Olga, nětko zwudowjena po kn. prof. dru. Theodoru Goetschmannu, gymn. wyżš. wučerju we Wrótsławju. Z druhého mandźelstwa staj wušłoj: 1. syn Feodor Alexis Fiedler, rodź. 18. jan. 1882, radžiny assessor w Plawnu, woženjeny wot l. 1915 z Gerdu rodź. Wekec; — 2. džowka Mila Johanna, rodź. 21. sept. 1874, mandźelska překupca Herberta Fuhrmanna w Barlinju-Krasnohorje.

Fiedler běše sprawna wótčinska, ryzy serbska duša! Serbja tež stajnje wobkhowaju zaslužene počesćowanje jeho wopomnjeća.

Adolf Černý.

Nekrolog LXXXI.

Hajno Jordan,

cyrkwiny wučer a kantor w Slepom,
pismawjedzeř Delnjołužiskeje Maćicy Serbskeje.

* 24. nov. 1882. † 28. měrca 1917.

Fryco Hajno (Heinrich) Franc Jordan so narodži 24. novembra l. 1882 jako druheho syna njebow kantora Hendricha

Jordana w Popojcach a jeho mandželskeje Emilije rodź. Pjatarjec z Wjerbna. Šulu swojeho nana w Popojcach a někotre rjadownje Kymnazija w Khoćebuzu wukhodźiwši w 17. léce na wučerski seminar do Stareje Darbny přińdée (1901—1904). Swojej wučerskej pruhowani z wulkej khwalbu wotpołožiwši (1904—1906) najprjedy jako wučer w G o l - b i n j e skutkowaše, hdžež po smjerći swojeho nana w l. 1910 předsydstwo Blótowskeho wučerskeho towarstwa na so wza. Na to kantorske městno w Slepom dosta a l. haprleje 1913 nastupi. Dzeń 7. mërca 1916 bu k kralowskim grenadëram do Lěhnicy zwołany. Štyri njedzele pozdžišo so jako dobrowólnik do pola zamołwi a tam bu pěsemu połkej č. 155 při-džěleny. Na wojowanjach w Champagni. při Sommje a „Mortwym mužū“ sobu wojowaše. Pola Sommy bu něšto razow zasypnjeny a na to je w Lüttichu w lazareće přebywał. Mały rōžk 1917 so na wuwučowanju za wyškowskich aspirantow wobdžěli. Wróciwši so k fronée so 21. mërca khory zamołwi, w jenej cyrkwi wukhowanje namaka a hižo 28. mërca w lazareće Villers devant le Tour wumrě. Najprjedy bu w francowskej zemi při cyrkwi wsy Villers devant le Tour a potom 7. junija 1917 w Popojcach pōdla nana a staršeho bratra pokhowany. Hižo 1½ mësaca pozdžišo bu pōdla nich na pohrjebnišću w Popojcach khowana jeho sotra M a r t h a, rodžena 16. jul. 1886, kotraž jako pomocna sotra čerwjeneho křiža wot spočatka wōjny we wojeřskim lazareće w Khoćebuzu njewustawajcy z najwjetšej pilnosću a sebjezapřewanjom khorych a ranjenych wojakow dohladowaše a skōnčnje wot wojakow natykowacu khorosé dostawši 24. aug. 1917 wumrě. Swěrna swojemu samowuzwolenemu powołanju hač do smjerće, praješe hišće na smjerntym ložu, jako ji jěsć prinjesechu, z miłym pohladnjenjom k njebju: „napjrdy wojakam!“

Njeboćički, Hajno Jordan, je jenož 3 léta w našej wosadze skutkował, ale w tutym krótkim času je sebi powšitkownu lubosé a dowěru wosadnych dobył. Njezapomnjene wostanje, kajku lubosé je k svojim šulskim džěcom měl. Tež z njepřecelskeho kraja je jim domoj dołhe listy pisał, w kotrychž jim žiwjenje a činjenje našich wojakow nadrobnje a w žiwych barbách wopisowaše a je wjele znamjenjow přiwisliwosće dostawał. Naši wosadni radži spominaju, z kajkej wustojnosću je jim při Božieh službach, hdyž dyrbyeše zastupić, z Tešnarjowych předařskich knihow přédowanje čitał, z tym wuspěchom, zo kōždy raz něšto tuteh rjanych předařskich rozpředa. Tak běše ludžom wutrobu hnuł.

Delnjołužiskej Maćicy služeše po smjerći swojeho nana (1910) jako pismawjedźer a knihiskładnik, do Bramborskeho Casnika pilnje dopisowaše a w našim Časopisu M. S. (1913, str. 42—69; 93—97; 123—126) nastawk wo „Ležomnostnych mjenach Khoćebuzskeho a -Grodnowskeho wokrjesa“ wozjewi. So samo rozymi, zo běše jako syn swojeho nana cyły Serb.

Jeho wopomnjeće mjez nami njezapomnite wostanje.
W Slepom, 1918. M. Handrik.

Nekrolog LXXXII.

Heinrich Rizo (Riese),

farář w Bórkowach w Blótach.

* 20. junija 1873. † 16. decembra 1917.

Hišće jeho widžu, jako wón na Michała 1884 do sexty Khoćebuzskeho gymnasija zastupi, přewodžany wot knjeza direktora a jako nowotnik wobhladowany wot nas staršich, kotřiž hižo poł lěta na šuli běchmy. Do toho časa běše Hendrich Rizo (Riese) rozwučowany wot swojeho nana, Strjažowskeho wučerja, a wot Dešańskeho fararja Panka.

Rizowej staršej staj wobaj serbskej, maćeřka něžna, miła duša, kotraž swoju cyłu lubosć nałožowaše na tutoho jeničkeho syna, kiž běše jej zawostał po smjerći druheho. Nan je hišće džensa jako dobry Serb a znaty wučer žiwy w Žylowje. Hižo na gymnasiju zwjedže naju lubosć k Serbstwu hromadže. Pola młodeho Broniša, kiž tehdy słowjanske řeče studowaše, skhadžowachmy so k serbskemu čitanju. Mohł-rjec narodny dzeń našeho serbskeho zbudženja běše jutrowna srjeda lěta 1890, hdyž jako šulerjej wyššeje sekundy, ze swojimaj nanomaj lětnu hlownu zhromadźiznu Maćicy Serbskeje wopytachmoj a Budyšin a narodne Serbstwo wohladachmoj. Dzeń prjedy hižo bě wopyt na Lubijskej horje, kajki dźiw: serbske pismo na wysokej wěži tam! Potom město Budyšin, krasne přez Božu přirodu, krasniše nam přez serbske žiwjenje. Kak džě bychmoj mohłoj zabyć lubozne hodžinki pola patriarchy Hórnik a, kiž z wohnitym winom wokřewješe naše čěło a z lěpšim duchownym wohnjom zahori našu wutrobu

k Serbstwu. A potom wobjed w „Bělym Konju“ pod wjednistwom njezapomniteho Imiša! Kajki začišće to na naju činješe, hdyž Imiš stany a njebojo so dale sedzacych druhich hosći, serbske pačerje k blidu wuspěwa. Wróćichmoj so domoj, zahorjenej za Serbstwo a wot toho časa smój tež džělałoj za njo, hač runjež bohužel dawno nic tak wjele, kaž by trjeba a móžno bylo.

Khorosće dla dyrbyeše H. Rizo dolhi čas ze šule wostać a přesydlil so jutry 1891 do Frankfurta n. W., hdžež na Michała 1893 maturitatne pruhowanje zložil. Študowaše potom bohosłowstwo w Barlinju, Hali a zaso w Barlinju. Wot Hale běchmoj zaso hromadže. Wutroba wosta zahorjena za Serbstwo. W Barlinje bě nas potom wjacj serbskich šudentow hromadže a mějachmy mjez sobu serbske hodžiny a tež piwny wječor. Stary knjez Nytska skutkowaše tehdy jako dušowpastyř mjez Barlinskimi Serbami a tež Rizo předowaše we jeho zhromadžiznach.

Po dokonjanych študijach bu Rizo na duchowneho powołany do Janšoje pola Picnja. Tam běše 17 lět dolho jenož němscy so předowało. Kajke wjesele běše tehdy w tamnej luboznej wosadže, hdyž z wohnjom přenjeje lubosće zaso serbski duchowny jich zastawaše. A zawěsće, Rizo běše duchowny, kajkehož sebi wosada přeje. Khorym a bédnym běše přečelny pomocnik, słowo jeho předowanja zapřimowaše do wutrobow a na někotry missionski swjědžen bu wón za swjědženškeho předarja prošeny. Ze zawjedženjom nowych serbskich kěrlušnych knihow a z wuporjedženjom cyrkwy je sebi w Janšojcach trajacy pomnik stajil. Tudy so tež woženi z Helenu Gerstenbergoje z Inowraclawa. Tři džěćatka Bóh Knjez jimaj wobradzi.

W léce 1911 bu do najwjětšeje delnjoserbskeje wosady powołany, mjenujcy do Bórkow w Blótach. Hobsrke zastojnske džěło žadaše sebi wšitke jeho mocy, tak zo za druge serbske wěcy mało khwile wuzbydny. Štó wě, hač njeje tuto čězke džěło do časa jeho mozy podlamalo. Někotre razy hižo dyrbyeše dla khoreje wutroby w kupjelach so lěkować. Jutry 1917 zasłapi jeho krućiša khorosć, kotraž najprjedy njebu prawje póznata. Tydženje dolho ležeše doma khory, w lécu bu do Khoćebuzskeje khorownje přewjězeny; z wulkej sčérpnosću njeseše swój křiž; zo wotkhorjenja za njeho njebudže, to běše bórzy spóznał. Bohu swojich poručiwši wumřě njedzělu 16. hodownika; jeho row je na Khoćebuzskim pohrjebnišću.

Přezahe je tutón luby přečel a towarš z našeje srjedźizny wušol, runje w tym času, hdžež je kóždy ruka třěbna

k džělu za wóteny kraj a za lube Serbstwo. Bóh luby Knjěz cheył ze swojim Duchom wokřewić zrudženej staršej, wopušćenu mandželsku, wbohe syrotki a cheył nam zbudzić nowych džělaćerjow, kotřiž bychu stupili na wopušćene města padnjonych rjekow.

Bogumił Šwěla.

Wučahi z protokollow M. S.

1. Posedženje předsydstwa a wubjerka M. S. 26. měra 1917. Přitomni: Křižan, Skala, Cyž, Žur, Kapleř, Wjerab, Rjeda, Domaška, Smoleř, Hejduška a Šořta. Najprjedy so porjad hłowneje zhromadźizny postaji, kaž hewak. Po pisnym namjěće dra. E. Muki so postaji, zo ma so wot lěta 1917—1921 město 2. zešiwka Časopisa M. S. sobustawam kóžde lěto jedyn zešiwk Rězakoweho wulkeho „Němsko-serbskeho Słownika“ podawać. Na to jednaše a wobzamkowaše so wo 4 namjetach pokładnika Wjeraba: 1) Wudawanje měsačnika „Łužicy“, posledni čas dla wójskich zadžěwkw jara njeporjadnje wukhadźaceje, na kotrejež nakładowanju je Maćica S. w poslednich lětach 1800 hriwn. přisadžiła, ma so za čas wójny zastajić. — 2) Čisty wunošk poslednjeho spěwanskeho swjedženja (1912) wozmjě so pod mjenom „Rječkowy fond“ do wobsedžeństwa M. S., wón ma so na nalutowařsku knižku zapołožiť, přisporjeć a ke kupjenju pianina za spěw. swjedženje nałožiť. — 3) Klankodźiwadło serbskeho towařstwa „Adolf Černý“, kotrež je we wójskim času zašlo, běše z aktami towařstwa njeboh wubjerkownik J. Rječka pokładnikej Wjerabej přepodał a tón je nětko M. S. přepodawa. Zarjadnistwo bjerje jo z džakom do wobsedžeństwa M. S. a budže so wo tuto dźiwadło starać. — 4) Dla nětčišeje drohoty tež w knihownistwje so powyšić plaćizna Maćičnych knihow, wosebje tež šulskich knihow. — Předsyda so pokładnikej Wjerabej džakuje za jeho dokładne a pilne džěło a za zawjedženje kruteho porjada do knižneje pokładnicy. — Na namjet wubjerkownika Domaški a žadanje předsydstwa slubi knihiskładnik Kapleř zapis knihow Maćičneho składa a ličbu exemplarow kóždeje knihi, hišće na składze ležacych, skerje lěpje zestajeć a předpołožiť, zo by Maćica potom čím lěpje swoje knihi mjez serbski lud rozšěrjeć mohła.

2. Hłowna zhromadźizna M. S. 11. hapryla 1917. Po powitanju přitomnych přez předsydu Křižana so naj-

prjedy létne rozprawy podawachu. Sekretar Žur'poda hłownu rozprawy. Zarjadnik domu, Cyž, da we swojej rozprawje zwjeselacu powěsć, zo je dom w l. 1916 při 23700 hr. dokhodow a 12400 hr. wudawkow čisteho wunoška 11200 hr. měł; dołha ma Maćica na „Serbskim Domje“ hišće 215000 hr., zamoženja 158000 hr. a 5000 hr. w rezervowym fondu, tak zo budže snadź za 50 lět wšón dołh na domje zwotplaćeny. Pokładnik Wjerab pokaza na swoju drobnu rozprawy, w runje wudatym „Časopisu 1916“ wočišćanu: dokhodow bě 3138 hr., wudawkow 1023 hr., zbytk 2115 hr.; tola njeje hišće wšitkón dołh zezaplaćeny; sobustawow mamy 232, a to 171 rjadnych a 61 wurjadnych. Po rozprawje knihiskładnika Kaplerja bu ze składa 6434 knihow a spisow wotodatych. Wo museju poda létny přehlad musejownik Wjerab. Skónčnje předsyda wubjerka, Rjeda, wo revisiji doma a zastojnstwow rozprawješe: zličbowani zarjadnika Cyža a pokładnika Wjeraba buštej pruhowanej a w dobrym rjedže namakaney; knihownja, dla khoroby knihownikoweje stajnje njeprístupna, so ani přehladać njehodžeše; knihiskład pak bě w najlěpšim porjedže; skónčnje pokazowaše na wšelake małe njedostatki na domje a ležownosći, žadajo jich wotstronjenje. Na to předsyda wšitkim rozprawnikam džak wupraji a hłowna zhromadźizna zličbowani zarjadnikow a pokładnika za prawej připózna. — Na to po zwučenym wašnju nekrologi wo zemrjetych sobustawach podachu: dr. Muka wo njeboh kanoniku Herrmanu, dobroćelu Maćicy, Křižan wo † fararju Renču-Ketličanskim a † fararju Gólču-Gakečanskim, Domaška wo † fararju Wićazu-Nosaćičanskim a Muka wo † kantoru Jordanu-Slepjanskim, kiž je we wójnje swoje žiwjenje woprował. K počesćenju zemrjetych zhromadźeni postanychu. — Při spočatku namjetow farań em. Urban wozjewi, zo je nětko jeho přeložk Homeroweje Iliady a Odysseje dospołnje hotowy, žadaše sebi k podpjerje při wudaću wosebitu kommissiju a rozdawaše na pokazku čišćanu 1. knihu Iliady (za 50 np.). Dr. Muka, wuzběhujo wustojnosć hoborskeho džěla, podpjeraše jeho žadanja a wozjewi potom, zo budža po wobzamknjenju předsydstwa sobustawy wot l. 1917 hač 1921 město 2. zešiwka Časopisa porjadnje kóžde lěto jedyn zešiwk Rězakoweho wulkeho „Němsko-serbskeho Słownika“ dostawać, zo by so tak tele wulkotne džělo podpěrało a jeho wudaće hač do kónce lěta 1921 zmóžniło. Hłowna zhromadźizna tomu přihłosuje. Wučěr Słodeńk

w mjenje zapóslanca Barta, přez sejm wotdžeržaneho, žada, zo by so nakład protyki „Předženak“ přichodnje dla nje-dostatka wo 500 ex. powyšil. To so stanje. Farań Domaška namjetuje, zo bychu so křesćanskim młodostnym towařstwam, kaž na př. w Budestecach, do jich knihownjow Maćične knihi tunjo poskićale, a dr. Muka k tomu radži, zo bycku so radšo darmo dawale, a slubi, zo chce tež ze swojeho naklada a sklada knihi, kiž so hodža, jim darować. Domaškowy-Mukowy namjet so přiwza. Na Mukowy namjet so hišće jenohłósne wobzamkny, zo maju so za čas wójny a drohoty wšě njennzne twary a porjedženja w Maćičnym domje wostajić, tola město rozbiteje tafle, na „Serbski Musej“ pokazowaceje, delkach před durjemi ma so nowa wobstarać. Zwučena zběrka hłowneje zhromadžizny za „Serbski Dom“ wučinješe lětsa 40 hr. 85 np. Po 1/26 hodž. bu hłowna zhromadžizna skónčena.

3. Posedženje předsydstwa a wubjerka 11. ha-pryla 1917. Přitomni: Křižan, Skala, Wjerab, Domaška, Hejduška, Muka, Šolta a Žur. Po hłownej zhromadžiznje zeńdže so hišće předsydstwo a wubjerk M. S. a wuradžowaše dla plaćizny wšelkich knihow, wosebje Čitanki, Bibl. Stawiznow a Spěwneje Radosće. Na kóncu so hišće jako sobustawaj přiwzaštaj: Viktor Dukat, direktor wyšš. gymn. w Zagrebje a bohosłowc J. Nowak w Prazy.

4. Posedženje předsydstwa a wubjerka 27. septembra 1917. Přitomni: Křižan, Skala, Muka, Kapleř, Mjerwa, Cyž, Rjeda, Domaška, Šolta, Smoleř, Wjerab a Žur. Po wotewrjenju posedženja přez předsydu spomni dr. Muka najprjedy na smjerć knihownika sem. wyšš. wučerja Fiedlerja, wo kotrehož Maćica žaruje. Porěča so wo nowym knihowniku. Dla protyki „Předženaka“ so postaji, zo ma so 500 ex. wjacj hač loni čišćeć a zo ma plaćizna wot nětka być 40 pj. Čitanka ma so předawać za 60 pj. a Bibliske Stawizny za 1 hr.

5. Posedženje předsydstwa a wubjerka 17. decembra 1917. Přitomni: Křižan, Skala, Muka, Kapleř, Šolta, Wjerab, Cyž, Domaška, Smoleř a Žur. Ssekretar přepoda wšelake stare lětniki zličbowanjow M. S. nětějšímu pokładnikaj. — Jako nowy sobustaw bu farań M. Bahr we Wochozach přijaty. Přichodny pjatk ma so deputacija k Markej Smolerjej podać, zo by jemu zbože přala k 60-lětnym narodninam. — Na to jednaše so wo nowym knihowniku, a bu wuzwoleny (kooptowany) tachantski wučer Jurij Šolta, kotryž tež wólbu přija, a za zastupnika abo pomocnika wuzwoli so dr. Muka, kotryž tež k tomu při-

hłosowaše. Město Šolty namjetowaše so do wubjerka kanonikus direktor Jakub Nowak a so jenohłósnje přija Pokładnik Wjerab namjetowaše, zo by sebi M. S. postschekkonto založila; tomu wšitcy přihłosowachu, a ma so z tym k nowemu lětu započeo. Dr. Muka spomni hišće na Kocorowe kompozicije, kotrež je njeboh Fiedler měł, a wobzamkny so, zo ma so předsydstwo wo to starać, zo bychu so te, kotrež w Mačičnej knihowni hišće njesu, wěšće do njeje dostałe.

W Budyšinje, 1. měrca 1917.

Mikł. Žur, sekretar M. S.

Rozprawa wo knihiskładže M. S.

W lěće 1917 buchu z knihiskłada M. S. tele knihi a knižki wudate: 5450 ex. Protykow na lěto 1918, 386 ex. Čitankow, 275 ex. Bibliskich stawiznow, 250 ex. Spěwneje radosće, 83 ex. Časopisow, 31 ex. zešiwkow Němsko-serbskeho słownika, 25 ex. Towaršnych spěwnikow, 12 ex. Małeho gratulanty, 11 ex. Genofefy, 11 ex. Šibakec nana, 10 ex. Pfulowych słownikow, 5 ex. Kocorowych VI serbsk. spěwow, 5 ex. Kocorowych XV narodnych spěwow, 3 ex. Wopomnjeńkow, 2 ex. Zabawkow; po 1 ex.: Křižne wójny, Jakub, Wěńčk fijałkow, Oberlin, Křiž a połměsac, Bohusław z Dubowina, Bratr a sotřička, Nowe trójniki, Bitwa pola Budyšina, Robinson, Jutrowne jejka, Jan Manja, Worješki, Hród na Landskrónje. Wšo do hromady 6573 ex.

W Budyšinje, 3. měrca 1918.

J. A. Kapleř, knihiskładnik M. S.

Rozprawa wo „Serbskim Museju“

na wójske lěto 1917.

Surowa swětowa wójna wopokazowaše tež w zańdženym lěće 1917 dale swój za naš musej njestrowy wliw: musejownik přebywaše we wójsku a njemóžeše za přispórenje musejowych zběrkow dželać, tola dosta wot wojeřstwa dlěžšu dowolencu, zo by najnuzniše džela za zdžerženje dotal nahromadženych pokladow museja dokonjeć mohł.

Do museja darichu:

1. k. stud. radž. prof. dr. Muka: a) wobraz sobustawow studentskeho towařstwa „*Sorabicum*“ w Lipsku wot jutrow 1874 do Michała 1877 z napismom: „Trać dyrbi Serbstwo, zawostać a serbska khorhoj zmahować!“ — b) wobraz Budyskich serbskich gymnasiastow z lěta 1883, k. Mucy tehdom při jeho přesydljenju do Kamjenicy darjeny. — c) k. Muku česěacy diplom, dalše kruhi zajimowacy.

2. Knj. Marja zwud. Koklina ze Zyjic: Seklu wot pohrjebneho wěna jejneho wuja, njeb. kanonika Mara, wulkeho dobroćerja serbskeje młodžiuy.

3. Podpisany musejownik: a) Zběrku wobrazow prof. Seyfferta: „Von der Wiege bis zum Grabe. Ein Beitrag zur Sächsl. Volkskunde“. — b) „Die Entwicklung der Beleuchtung durch biblische Darstellung von Leuchtkörpern und Lampen ausfrüher. Zeiten“, darjene wot firmy Kretschmer & Bösenberg & Co. w Drježdžanach. — c) Do wójskeje zběrki museja: kóncaj dweju granatow z wječorneho bitwišća; dale: protyki „Krajan“ a „Předženak“ z lětow 1915—18, a „Kat. Posoły“ z wójskeho časa.

Wopyt museja běše wězo nimale snadny, tola powitachmy (přez k. praelata seniora J. Skalu) wažnych a žadnych hosći, mjenujey sobustawy „Towařstwa starožitnosćow w sakskim kralestwje“, pod nawjedowanjom jeho čestneho předsydy Jeho Kral. Wys. saks. prynca Jana Jurja; pobychu tu z nim na 50 wučencow ze wšěch stron Sakskeje a z cuzby; samo ze Šwedskeje běše jedyn hósć na tutu jězbu towařstwa do Budyšina přikhwatał, njedźiwajcy na ćeže jězby we wójskim času do wójskeho kraja.

Dokhodow bě: 16,15 hr., přidawk wot M. S. 50 hriwn., hromadže 66,15 hr.; wudawkow 47,68 hr.

W Budyšinje, započatk lěta 1919.

M. Wjerab, musejownik.

Přinoški sobustawow M. S.

Swój lětny přinošk, po 5 hr., na lěto 1917 zaplaćichu w běhu lěta 1917 tele sobustawy:

Andricki Jan, cyrkw. wučer w Radworju. Bělik, kant. a cyrkw. wučer w Hodźiju. Bjesada, kat. towařstwo w Ral-

bicach. Boje Rich., pastor w Budestecach. Cyž Michał, just. radž. w Budyšinje. Cyžec Hana, knježna w Drježdźanach. Delan Jurij, farař w Baćonju. Delan Jakub, kubleř w Hornim Hunjowje. Deleńčka Jakub, sekret. w Marijnjej Hwězdze. Domaška Moric, farař w Budestecach. Domaška P. Romuald, far. adm. w Róženće. Dornik Mikławš, kapłan w Radworju. Dukat Viktor, dr., direktor wyšš. gymnasia w Zagrjebje. Fencel Florian, kat. we Wódnjanach. Francke, dr. phil., missionar w Gnadenbergu (tu khw. we wójsku). Grólmus Jan, dr. phil., direktor na wotp. w Lipsku. Handrik Matej, farař w Slepom. Handrik Kurt, farař w Klukšu. Handrik Jan, farař w Husecy. Hanowski Ota, knj. radž. a ryčeřkubleř w Małym Wosyku. Haješ Jan, překupc we Łazu. Hajna Mikławš, wučer w Konjecach. Hejduška Jurij, farař w Budyšinje. Hejduška Jurij, zastojnik w Budyšinje. Hicka Bjarnat, farař w Khrósćicach. Hila Pětr, wyšši wučer a kantor w Khrósćicach. Holan August, žiwnošćeř w Budyšinku, Holan Ernst, cyrkw. wučer w Budyšinku. Holka Mikł., registrator w Budyšinje. Hoker Ernst, cyrkw. wučer w Kotecach. Hórnik Michał, kubleř w Hornjej Kinje. Imiš Marćin, dr. jur. fin. radž. w Kluči. Jawork Mikławš, duchowny w Kulowje. Jaesławk J., dr. phil., knih. w Drježdźanach. Jakubaš Jozef, dr. theol., wojeřski farař w polu. Jakubaš Filip, pom. wučer w Khrósćicach. Jenč August, wyšši wučer w Lěsnicy p. Drježdźan. Jordan Hajno, † kantor w Slepom. Jordan Karlo, wučer we Wysokej p. Wětošowa. Just Jan, farař w Rablicach. Just Mikławš, kapłan w Budyšinje. Kapleř Jan, wyšši wučer a kantor na wotp. w Budyšinje. Kapleř Jan, wyšši farař w Halštrowje. Kapleř Božidař, farař we Wujězdze. Kummer Jurij, praelat a praeses konsist. w Drježdźanach. Kral Jurij, farař w Dubinje. Kral Marćin, wučer w Zarěču. Kramatová Minna, měšč. wučerka w Prazy. Krawc P., cyrkw. wučer we Wujězdze (tu khw. leutnant we wójsku). Křižan Jan, farař w Hodźiju. Křižan Jurij, farař we Wotrowje. Křižan Karl, farař w Rakecach. Króna, kubleř w Bukecach. Krušwica Bjarnat, farař we Wjerbnje. Krygař Ernst, farař na wotp. w Budyšinje. Kubaš Gusta, farař w Njebjelčicach. Kubjenc Herman, tel. sekr. w Drježdźanach. Ladk Fryco, kand. phil. (tu khw. we wójsku). Leidler Jozef, wyšši just. radž. w Budyšinje. Lorenc Jakub, lěsny inspekt. w Lohbergu nad Rh. Lodny Ernst, wučer w Rakojdach. Lodny, kantor w Bukecach. Łahoda Ernst Aug., wučer we Wujězdze. Matek Frnst, farař w Barće.

Matek Handrij, farař na wotpoč. w Hućinje. Merzingér Eduard, fabrikant w Drježdžanash. Mič Michał, kapłan w Khrósćicach. Mikela August, farař w Malešecach. Mjeřwa Gusta, farař w Bukecach. Mjeřwa Moric, rentier w Budyšinje. Młynk Jan, kubler w Čemjeřcach. Mrózak Oswald, farař w Hrodzišću. Muka Ernst, dr., stud, radz. w Budyšinje. Mukowa Loska w Budyšinje. Nowak Jakub, kan. a dir. tach. šule w Budyšinje. Nowak Jakub, farař w Radworju. Nowy Wylem, farař w Brjazynje. Palm Ernst, wyšši wučer we Wulkim Hajnje. Pětranc Felix, měšć. wučer w Lipsku. Piskorc Friedr., leutnant w počku třělcow 32. Pječka Jan A., řězbař w Budyšinje. Pjech Mikławš, kubler w Miłočicach. Polan Ernst, měšć. wučer w Budyšinje. Přikryl Franc, dr. theol., farař w Drahotuši. Rab Michał, stud., tu khw. we wójsku. Rachel Mikławš, dr. med., lékař w Pančicach. Rachel Jan, wučer a org. w Róžeńće. Renč Jan, farař we Wjelećinje. Renč Jakub, ryčeřkubl. najeńk we Worklecach. Řezak Filip, dr. theol., dwórski kapłan a kan. w Drježdžanach. Rizo Hendrich †, farař w Bórkowach. Rjeda Pawoł, farař w Budyšinje. Rjeda Jurij, kapłan w Ralbicach. Rjelka Jakub, překupec we Worklecach. Seminar słowjanskeje filologije při českej universiće w Prazy. Serbske towařstwo w Bukecach. Skala Jakub, praelat a senior tachantstwa w Budyšinje. Słoděńk Jurij, wučer w Pančicach. Smoła Handrij, wyšši wučer a kantor w Budestěcach. Smoleř Marko, knihičišćeř a redaktor w Budyšinje. Sotowjew Eugen, zemjan a dwórski probšt w Koburgu. Stranc Jakub, superior w Lipsku. Stumme Hans dr. phil., univ. prof. w Lipsku. Symank Jan, wyšši wučer a kantor w Baćonju. Šyca (Schütza) Jan, wyšši wuč. w Rachlowje. Šewčik Jakub, wyšši far. w Kamjenicy. Šołta Pawoł, farař w Hajnicach. Šołta Jurij, cyrkw. wuč. w Budyšinje. Šołta Jurij, skótny lékař w Khrósćicach. Šyca (Schütza) Jan, cyrkw. wučer w Malešecach. Šwjela Křesćan, kantor na wotp. w Khoćebuzu. Šudak Gusta, kubler w Komorowje. Šołta Jan, farař w Birkenbrücku. Taszycki Witold, ryčeř w Krakowje. Tyšeř Wylem, pastor w Budyšinje. Urban Matej, farař na wotp. w Khróstawje. Valtyn Jurij, překupec we Wojerecach. Voigt Gerhard, pastor w Hođžiju. Vozárik Amadeus, dr. phil. a dr. med. w Štyrskim Hradcu. Wałtař Jan, farař w Njeswaćidle. Wencko Marćin, farař w Khoćebuzu-Strobicach. Wićaz Ota, prof. a sem. wyšši wučer w Stollbergu. Wićežk Pawoł, farař we Wóslinku. Wjenka Jan, farař w Aue. Wjerab Michał, wyšši wučer w Budyšinje. Wojciech Ludwik, farař w Pase-

walku. Wyrgač Karl, farař w Nosaćicach. Zahrjeńk Gusta, farař w Khwaćicach. Zahrjeńk Jurij, kantor na wotpoč. w Budyšinje. Žur Mikławš, scholast. a kan. w Budyšinje. Žur Jakub, farař w Kamjencu. Žur Mikławš, kubler w Njebjelćicach.

Přinoški dopłaćichu na lěto 1916 a předkha-
dźace lěta po 4 hr.:

Bjesada Katolska w Ralbicach. Boje Rich., duchowny w Budestecach. Cyž Mich., just. radz. w Budyšinje. Čornobóh, towarstwo w Drježdźanach (tež na 15). Delan Jurij, farař w Baćonju. Fencel Florian, katech. we Wodnjanach (tež na 14 a 15). Hejduška Jurij, zastojnik w Budyšinje. Hejna Jurij, dr. jur., řečnik w Nossenje (tu khw. we wójsku). Holan August, žiwnosćeř w Budyšinku. Jawork Mikławš, duchowny w Kulowje. Jordan Hajno †, kanior w Slepom. Kapras Jan, dr. jur., un. prof. w Prazy (a na 17 tehorunja 4 hr.). Keřk Jan, wyšši wučer w Pynnje (tež na 12—15). Kukowske Kasino, towarstwo w Kukowje. Ladk Frico, tu khw. we wójsku. Palm Ernst, w. měšć. wučer we Wulkim Hajnje. Pětranc Felix, měšć. wučer w Lipsku (tež na 14 a 15). Rab Michał, stud. theol. z Wotrowa, tu khw. we wójsku. Rjeda Jurij, kapłan w Ralbicach. Słowjanski seminar w Prazy (tež na 15). Symank Jan, wyšši wučer a kantor w Baćonju. Serbske towarstwo w Bukecach. Šořta Pawoł, farař w Hajnicach. Tyšeř Wylem, duchowny w Budyšinje. Vozárik Amadeus, dr. phil. a dr. med. w Štyrskim Hradcu. Jordan Karlo, wučer we Wysokej p. Wětošowa.

Zličbowanja M. S. na lěto 1917.

1. Zličbowanje M. S. w 71. lěće (1917).

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokładnicy z lěta 1916	2115,91
II. Přinoški sobustawow M. S. na 71. a přjed. lěta	805.—
Sobustawski přinošk klóštra Rajhrada pola Brna (trajace sobustawstwo)	200.—
III. Abonnementny pjeněz za „Lužicu“	80,94
IV. Dobrowólne dary sobustawow (Ed. Merzinger 15 hr., Witold Taszycki 2 hr., dr. Vozárik, wučer Palm a stud. Rab po 1 hr.)	20.—
V. Dań ze zamoženja knižneje pokładnicy M. S.	145,75
VI. Z knihow a spisow	—,80
	<hr/>
	hromadže 3368,40

B. Wudawki.

I. Časopis 1916: za čišć [dopl.], wjazanje a rozeslanje . . .	364,28
II. Protyka „Předženak“ na 1917 (bjez wjazanja)	890,25
III. „Łužica“ na 1916 za čišć	292,50
IV. „Towaršny Spěwnik“ čišć 3. naklada	966.—
V. Za wjazanje Bibliskich stawiznow a Čitankow	206.—
VI. Za nowy słownik, wjazanje a rozeslanje 1. a 2. zešiwka .	56.—
VII. Za muzej	50.—
VIII. Wšelake mjeńše wudawki	79,45
IX. Za nowe hódnostne papjery (kreditne listy)	195,75
X. Za zarjadnistwo pokładnicy	150.—
	<hr/>
hromadže	3250,23

C. Přirunanje.

Wšitke dokhody	3368,40
Wšitke wudawki	<u>3250,23</u>
Zbytk w pokładnicy	118,17

D. Zamoženje knižneje pokładnicy.

1. Tyburowskeho (1000) a Łahodowy (500) fondaj na „Serbskim Domje“	1500.—
2. 3½% rukowacy list krajnostawskeje banki č. 11110 (kurs 85): Jakubowy fond	425.—
3. 4% kreditny list krajnost. banki č. 3213 (kurs 97,75)	488,75
4. 4% ruk. list města Drježdžan č. 26608 (kurs 94) . . . . . (3. a 4. daraj njeboh Wićazoweje z Janec).	94.—
5. 3 listy Lipsč. hyp. banki č. 2070—72 po 200 hr. (k. 92,50) (Dar far. Wjelana)	555.—
6. Awstriska statna papjera č. 383706 na 200 krón. (k. 85) (Dar far. P. Halabale z Rajhrada)	170.—
7. Dwaj krajnej kred. listaj č. D 168 a D 1607 po 100 hr. . . . . (Přinošk za traj. sobustawstwo klóštra Rajhrada p. Brna)	175.—
8. Zbytk w pokładnicy	118,17
9. Hač do 1.II. 1918 nazběrane přinoški za M. S. na l. 1918	<u>61.—</u>
hromadže	3606,92

E. Druhe pokłady we wobsedźenstwje M. S.

1. Fond za Budarjowy pomnik w Budestecach w knižkach na měšč. nal. č. 17122	178,08
2. Jana Rječkowoy fond, musikalnemu wotrjadaj słušacy, na Lubijskej bancy č. 3363	204,55
3. Fond za „klankowe dźiwadlo“ na Lub. bancy č. 2543	95,35
4. Žiwjenjo-zawěšćaca polica k. stud. radž. prof. dr. E. Muki wot njeho M. S. darjena (Gotha č. 290839) a swědč. na	5000,—

F. Dołh knižneje pokładnicy.

1. Pola k. M. Smolerja za Časopis 1916	300.—
(zaplać. je 1. dž. zeš., 277,50)	

2. Pola k. dra. Rězaka V. přinošk za „Němsko-serb. słownik“ 200.—
W Budyšinje, na swěčk Marije 1918.

M. Wjerab, pokładnik.

Zličbowanje Serbskeho Domu M. S.

wot 1. januara 1917 do 1. januara 1918.

A. Dokhody.

I. Wunošk z přenajěća bydlow a klamow.

1. Wot knjeza Smolerja	1460,—
2. „ „ Gläsel	1540,—
3. „ „ Fritše	1600,—
4. „ „ Hendricha	400,—
5. „ „ Hennersdorfa	400,—
6. „ „ Hajney	640,—
7. „ „ Cyža	360,—
8. „ „ Krause	1000,—
9. „ „ Wjeraba	420,—
10. „ „ Lehmana (Wičaza)	250,—
11. „ „ Šida	150,—
12. „ „ Lubijskeje banki	3100,—
13. „ „ knjeni Rōsenthalerki	1340,—
14. „ „ knježny Marje Bukee	600,—
	<u>13260,—</u>

II. Zběrka na hłownej zhromadźiznje 11. 4. 1917	41,85
III. Wodowy dawk	95,60
IV. Nowolětne dary 1918	249,—
V. Zbytk w pokładnicy z lěta 1916	233,08
	<u>13879,53</u>

B. Wudaŕki.

I. Dań.

1. Dań za I. hypoteku 160 000 hr. po 4 ⁰ / ₀ pola Budyskeje nalutowafnje	6400,—
2. Dań za II. hypoteku 36 000 hr. po 4 ⁰ / ₀ pola 12 sobust. M. S.	1440,—
3. Dań za III. hypoteku 19 000 hr. po 4 ⁰ / ₀ pola k. Kaupa	760,—
4. „ za Łahodowy a Tyburowskeho fond do knižn. pokładn.	60,—
5. „ za wjeřcha Gagarinowy fond do knižkow	200,—
6. „ za krala Albertowy fond	120,—
	<u>8980,—</u>

II. Dawki.

1. Wopaleńska pokładnica	149,68
2. Dokhodny dawk	151,40
3. Ležownostny dawk, statny a měsčanski	309,06
4. Za zawěsenje biblioteki a doma	34,77
5. Za płu	86,33
6. Za wodu	156,26
	<u>887,45</u>

III. Porjedženja a nowe džěła.

1. Twarask. mištrej Kaupej za wšelake porjedženja	116,84
2. Firma Francke a Micklich	135,45
3. Instalateurej Eckhardttej	46,40
4. Třechikryjerjej Kutschkej	57,51
5. Molerjej Rehorkej	61,80
6. Molerjej Weinholdej	32.—
7. Hornčerjej Römerej	19,80
8. Klampnarjej Rachlicej	59,60
9. Installateurej Paulej	21,40
10. Překupcej Smolerjej	32,50
11. Škleńčerjej Měcy	6,25
12. Zamkarjej Breitkopfej	5.—
13. Kowarjej Barej	—,50
	<hr/>
	695,05

IV. Za porjad a čistotu.

1. Za mjećenje wuhnjow	48.—
2. Za rjedženje juchoweje jamy	64,29
3. Libuši za sypanje sněha a za druhe rjedženja	45.—
4. Za rjedženje skhodow	8.—
5. Za wotwoženje popješa	80.—
	<hr/>
	245,29

V. Wšelake druhe wudawki.

1. Honorar zarjadnika a zarunanje za wudawki	300.—
2. Lětny přinošk za towarstwo khězerjow a spediteurej	6.—
	<hr/>
	306.—

Wšě wudawki.

1. Dań	8980.—
2. Dawki	887,45
3. Porjedženja a nowe džěła	505,05
4. Za porjad a čistotu	245,29
5. Wšelake druhe wudawki	306.—
	<hr/>
	11013,79

A. Wšě dokhody 13879,53

B. Wšě wudawki 11013,79

Čisty wunošk 2865,74

C. Čisty wunošk z Maćičneho Domu.

Čisty wunošk je so wužił:

1. Na dań date do Budysk. nalutowafnje (knižki č. 24972)	1500.—
2. Za 5 ⁰ / ₁₀ wójsku požčonku	1000.—
3. Zbytk w pokladnicy	365,74
	<hr/>
	2865,74

D. Zamoženje Maćičneho Domu.

1. Płaćizna ležownosće a twarjenjow	356 800,—
2. Nadoba w khofejowni, sali a Herrmannowej jstwi	4 400,—
3. W nalutowafskich knižkach (č. 24972)	5 500,—
4. Daň w nalutowafskich knižkach	293,73
5. Dwě 5 ⁰ / ₁₀₀ wójsnskej požěony po 1000 hr.	2 000,—
6. 7 akciwow Lubijskeje banki po 1000 hr.	7 000,—
	<hr/>

375 993,73

E. Dołh Maćičneho Domu.

1. Hypotheka Budyskeje měščanskeje nalutowafnje	160 000,—
2. Hypotheki 12 sobustawow M. S. a jeje přečelow po 3000 hr.	36 000,—
3. Hypotheka knjeza twarskeho mištra Kaupa	19 000,—
	<hr/>

215 000,—

Aktiva: 375 903,73 hr.

Passiva: 215 000,— „

Zamoženje Serbsk. Domu: 160,993,73 hr.

W Budyšinje, 1. měrca 1918.

Michał Cyž, zarjadnik S. D.

Wobsah.

Autobiografija J. E. Smolerja. Wudał Adolf Černý	Strona 3.
Serbske wobydlestwo w Budyšinje w spočatku 15. lětstotka. Wot dra. Jakuba Wjacławka	„ 24
Dwě basniskej drobnostey. Podał Bog. Šwjela	„ 26
Rěčespytne drobnostki. Wot Jurja Libša (Pokrač.)	„ 30
Nekrolog LXXX. (K. A. Fiedlef, z podobiznu)	„ 59
Nekrolog LXXXI (Hajno Jordan, z podobiznu)	„ 65
Nekrolog LXXXII (Hendrich Rizo, z podobiznu)	„ 67
Wučahi z protokollow M. S.	„ 69
Rozprawa wo knihiskładže M. S.	„ 72
Rozprawa wo „Serbskim Museju“	„ 72
Přinoški sobustawow M. S.	„ 73
Zličbowanje M. S. w 71. léče (1917)	„ 76
Zličbowanje Serbskeho Domu wot 1. januara 1917 do 1. januara 1918	„ 78

Wobsah lětnika 1917.

Strona:

Autobiografija J. E. Smolerja. Wozjewił Ad. Černý	3
Serbske wobydlerstwo w Budyšinje w spočatku 15. lěstotka. Wot dra. Jakuba Wjacslawka . . .	24
Dwě basniskej drobnostey. Podal B. Šwjela . . .	26
Rěčespytne drobnostki. Podawa J. Libš (Pokrač.) .	30
— Nekrologi. — Rozprawy. — Zličbowanja. —	

Z nakładom Maćicy Serbskeje je wušła:
127. Protyka „Předženak“ na lěto 1918.

Wo zapłaćenju lětnych přinóškow (kóždolětnje 5 hr. abo w cuzych pjenjzech po kursu) a wo dary za „Serbski Dom“ a za „Serbski Musej“ M. S. najpodwolnišo prosymy. Pokładnikowa a musejownikowa adresa za póst je: Oberlehrer Michael Werab, Bautzen (Sachsen), Lauengraben 2^{III}, Serbski Dom.

Tež prosymy, zo bychu naše česćene sobustawy swojich znatych k přistupjenju do našeje Maćicy namoħwjeji.

Dale naležnje prosymy wo dary do Maćičneje knihownje. Dary za knihownju a posylki towarstwow, swoje spisy z našeje Maćicy wuměnjowacych, prosymy slać z adresu knihownika: Domschullehrer Georg Scholze, Bautzen, Vor dem Schülertor 21.

Po wobzamknjenju hlowneje zhromadźizny lěta 1917 ma so wot 1917—1921 wob lěto jenož jedyn zešiwk Časopisa M. S. wudawać a město druhoho zešiwka kóžde lěto sobustawam jedyn zešiwk Rězakoweho wulkeho „Němsko-serbskeho Słownika“ podawać. — Hdy by něchtó Časopis abo žadyn wozjewjeny spis M. S. w prawym času njedostał, njech sebi z lisćikom wot redaktora Časopisa žada pod adresu: Studienrat Dr. Ernst Mucke, Bautzen (Sa.), Wilhelmstraße 16.

Dla zmóžnjenja porjadneho připóslanja „Časopisa“ a spisow M. S. je trjeba, zo česćene sobustawy wšitke přeměňjenja swojich adressow prawje bórzy redaktorej Časopisa a pokładnikej M. S. wozjewjeju.